

AMMATTILAISVERKOSTO JA
LÄHEISVERKOSTO PERHEIDEN
TUKENA

Kumppanuuskohtaamisen kehittäminen

Jenni Huhtala

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalialan ylempi AMK-
tutkinto

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi, ylempi AMK- tutkinto

HUHTALA, JENNI:

Ammattilaisverkosto ja läheisverkosto perheiden tukena
Kumppanuuskohtaamisen kehittäminen

Opinnäytetyö 77 sivua, joista liitteitä 7 sivua
Toukokuu 2014

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia lapsiperheiden varhaisen tuen ammattilaisverkoston eri toimijoiden yhteistyön toimivuutta sekä ammattilaisten ja lapsiperheiden läheisverkoston yhteistyön mahdollisuuksia ja haasteita. Tavoitteena oli tuottaa tutkimuksen avulla kehittämisideoita ammattilaisverkoston ja läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvalle yhteistyölle. Teoreettisen pohjan tälle opinnäytetyölle muodostavat sosiaalinen pääoma ja kontekstuaalinen lähestymistapa. Tutkimus- ja kehittämistyön ympäristönä on Ylöjärven kaupungin perusturvaosasto.

Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla yhteensä kymmentä neuvolan, perhetyön ja varhaiskasvatuksen ammattilaista. Haastattelut tehtiin puolistrukturoidun haastattelulomakkeen avulla ja ne toteutettiin yksilö-, pari- ja ryhmähaastatteluinä. Empiirisen aineiston käsittelyssä hyödynnettiin aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa sisällön analyysia.

Tutkimus vahvistaa käsitystä, jonka mukaan kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö läheisverkoston ja ammattilaisverkoston kesken mahdollistaa perheen tilanteen kokonaisvaltaisen huomioimisen läheltä asiakaspintaa. Ammattilaisten haastattelujen perusteella tuli ilmi, että eri toimijoiden välinen yhteistyö on toimivaa mutta työntekijät kaipaavat lisää tietoa toisten työntekijöiden perustehtävästä. Lisäksi tarvittaisiin informaation areenoita, joissa tietoja ja taitoja työntekijöiden kesken voidaan jakaa. Työntekijöillä on hyviä valmiuksia ja välineitä kartoittaa perheen läheisverkosto, mutta läheisverkoston mukaan ottaminen ja yhteistyökumppaniksi aktivointi vaatii rakenteita, jotta siitä tulisi luonteva osa työtä. Haastateltavat toivat ilmi, että läheisverkoston kanssa tehtävä konkreettinen suunnitelma vastuiden jakamisesta sitouttaisi läheisverkostoa auttamaan perhettä.

Tämän opinnäytetyön kehittämisideoita voidaan hyödyntää esimerkiksi hyvinvointineuvolan ja perhetyön kehittämisessä. Opinnäytetyössä muodostettu struktuuri kumppanuuteen pohjautuvalle yhteistyölle ja eri toimijoiden kumppanuuskohtaamiselle on sovellettavissa erilaisiin tilanteisiin asiakkaiden ja ammattilaisten tarpeiden mukaan. Kumppanuuskohtaaminen on oivallinen viitekehys perheiden hyvinvoinnin eteen tehtävässä työssä, koska siinä korostuvat tasavertaisuus, osallistaminen ja luottamukseen perustuva suunnitelmallinen sekä tavoitteellinen yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Asiasanat: läheisverkosto, ammattilaisverkosto, sosiaalinen pääoma, kumppanuus, kehittäminen

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

HUHTALA JENNI:

Professional Networks and Social Networks Supporting Families
Developing Partnership-Based Meeting

Master's thesis 77 pages, appendices 7 pages
June 2014

The purpose of this study was to examine the opportunities and challenges in co-operation between two networks, the professional network of early support for families with children and the social network of families with children, and how to develop that co-operation from the partnership perspective. The concept of social capital forms the theoretical background of the study. The aim was to find out how the social network could be involved in the meetings between the customer and the professional network and to create a structure for this partnership. The study was conducted for social and health department of Ylöjärvi.

In this qualitative study, the data were collected by interviewing ten professionals who are working in child health clinics, family work and day care. The interviews were conducted as single, two person or group interviews, which were recorded and transcribed. The thesis is a data and theoretically oriented qualitative development study.

The study reaffirms the assumption according to which partnership-based co-operation between the social and the professional network enables the all-encompassing observation of the situation of the family in question. According to the professionals, co-operation between different actors is functioning well but more information on other professional's tasks and skills and new forums for sharing the information are needed. The study also reveals that the professionals already have abilities and tools for observing the social network of families with children. However, making companionship between the two networks a natural part of work requires structures and orderliness.

The development ideas addressed on the study can be used, for example, for improving the functions of well-being clinics and for developing family work. Furthermore, the structure for partnership-based co-operation and engagement of different actors formulated in this study is applicable for different situations according to the needs of the customers and the professionals alike.

Keywords: Social network, professional network, social capital, partnership, development.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	AMMATTILAISTEN JA LÄHEISVERKOSTON KUMPPANUUS.....	8
2.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset.....	9
2.2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	10
2.3	Aiheen rajaus Ylöjärven perusturvaosaston strategian näkökulmasta.....	12
2.4	Eri toimijoiden yhteistyön ajankohtaisuus.....	13
3	TEOREETTISET LÄHESTYMISTAVAT JA KESKEISET KÄSITTEET	16
3.1	Sosiaalinen pääoma.....	16
3.1.1	Kontekstuaalinen lähestymistapa.....	20
3.1.2	Ammattilaisverkosto	21
3.1.3	Läheisverkosto voimavarana ja asiantuntijana.....	22
3.2	Yhteistyötä kumppanuuden näkökulmasta	24
3.2.1	Kohti verkostomaista työskentelyä	24
3.2.2	Kumppanuus – enemmän kuin yhteistyötä	25
3.3	Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli käytännön apuna	28
3.4	Yhteenvedo teoreettisista lähtökohdista	31
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
4.1	Tutkimusstrategia.....	32
4.2	Kohdejoukon määrittely, aineistonkeruu	33
4.3	Tutkimusaineiston analyysi	35
5	TULOKSIA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	39
5.1	Ammattilaisten välinen yhteistyö	39
5.1.1	Ammattilaisten välinen yhteistyö ja tieto.....	40
5.1.2	Ammattilaisten välinen yhteistyö ja voimavarat.....	41
5.2	Läheisverkoston mukaan ottaminen	42
5.2.1	Läheisverkostoista nouseva tieto.....	44
5.2.2	Läheisverkosto voimavarojen tuojana ja viejänä	46
5.3	Kehittämisideoita kumppanuusyhteistyölle	50
5.3.1	Informaation areenat	52
5.3.2	Kumppanuuskohtaaminen.....	53
5.3.3	Kumppanuuskohtaamisen struktuuri.....	55
6	OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET, EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS SEKÄ JATKOKEHITTÄMINEN.....	60
6.1	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	62
6.2	Jatkokehittelyä	64

LÄHTEET.....	66
LIITTEET.....	71
Liite 1. Haastattelupyyntö haastateltavien esimiehille	71
Liite 2. Tietoa tutkimuksesta haastateltavalle	73
Liite 3. Tutkimuksen taustoihin ja eettisyyteen tutustuminen - lomake.....	74
Liite 4. Haastattelukysymykset ammattilaisille.....	75

1 JOHDANTO

Vuoden 2013 aikana lapsiperheiden hyvinvointia ja lastensuojelun tilaa on käsitelty aktiivisesti niin mediassa kuin sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta tehdyssä Toimiva lastensuojelu- loppuraportissa ja Lastensuojelun laatusuositukset - Työryhmän esityksessä. Mediassa sekä sosiaali- ja terveysministeriön raporteissa on nostettu esiin huoli lapsiperheiden hyvinvoinnista sekä sosiaali- ja terveystalouden mahdollisuuksista vastata kattavasti ja oikea-aikaisesti perheiden huoliin. Sosiaali- ja terveysministeriön antamassa Toimiva lastensuojelu- loppuraportissa todetaan, että perustasolla tehtävään ennaltaehkäisevään toimintaan tulisi panostaa, jotta niin taloudellisesti kuin inhimillisestikin kalliisiin korjaaviin toimenpiteisiin ei syntyisi tarvetta. Selvitystyöryhmän yhtenä tehtävänä oli selvittää, miten ennaltaehkäisevät toimet niin lastensuojelussa kuin lasten ja lapsiperheiden palveluissa toimivat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 6 - 7.)

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2013 kokoama Lastensuojelun laatusuositus-Työryhmän esitys, tuo lisäksi esiin, että lapsiperheiden läheisverkostoa tulisi jatkossa hyödyntää paremmin ja sen mahdollisuuksia tukea perhettä tulisi selvittää järjestelmällisesti. Ammattilaisten verkostomainen yhteistyö sekä asiakkaiden osallisuuden kokemukset nähdään laatusuosituksen selvityksessä olennaisena osana vaikuttavaa lastensuojelua. (Lastensuojelun laatusuositus – Työryhmän esitys 2013,10.) Oikeusministeriön tekemässä selvityksessä *8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat* (Oikeusministeriö 2013) tuodaan lisäksi esiin huoli eri toimijoiden tiedonkulun ongelmista. Tieto ja sen kulkeminen saattaa riippua työntekijöiden epävirallisista sosiaalisista verkostoista, eikä tiedottamiselle ja saadun tiedon mukaan työskentelylle ole selkeää toimintaohjeistusta. (Emt: 71,74.)

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan lapsiperheille varhaista tukea tarjoavien toimijoiden eli neuvolan, päivähoidon sekä kotihoidon ja lastensuojelun perhetyön ammattilaisten välistä yhteistyötä sekä perheiden läheisverkoston mukaan ottamista edellä mainittujen ammattilaisten yhteistyökumppaniksi. Lapsiperheillä viitataan tässä työssä perheisiin, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Lastensuojelua ei voida täysin erottaa tästä yhteistyön kentästä, koska ne perheet, jotka käyttävät kaikille kuuluvia peruspalveluja kuten neuvola- ja päivähoitopalveluja, saattavat olla myös lastensuojelun asiakkaana. Tarkoituksena on tehdä näkyväksi ammattilaisten ja läheisverkoston välisen yhteistyön hyödyt,

haasteet, mahdollisuudet ja uhat. Opinnäytetyössä esitetään kehittämisideoita ammattilaisverkoston eri toimijoiden yhteistyön parantamiseksi sekä ammattilaisverkoston ja läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön edistämiseksi. Tavoitteena on työstää työntekijöiden käyttöön kumppanuuteen pohjautuvalle yhteistyölle perustuva rakenne, joka tukisi ammattilaisia läheisverkoston mukaan ottamisessa kahden verkoston kumppanuuskohtaamiseen. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen, sillä sen laadullinen aineisto on kerätty työntekijöitä haastatteleamalla.

Opinnäytetyön teoreettisena lähtökohtana on sosiaalinen pääoma. Tässä opinnäytetyössä sillä tarkoitetaan ammattilaisverkostosta ja läheisverkostosta muodostuvaa pääomaa, joka tuottaa tietoa ja voimavaroja. Sosiaalinen pääoma rakentuu sosiaalisten verkostojen, luottamuksen ja vastavuoroisuuden varaan (Ilmonen 2000, 23). Näitä edellä kuvattuja verkostoja tarkastellaan tässä opinnäytetyössä kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön näkökulmasta. Kumppanuus perustuu puolestaan tasavertaiseen dialogiin eri toimijoiden välillä ja ratkaisukeskeiseen työorientaatioon. Asiantuntijuus nähdään siinä jaettuna, mikä tarkoittaa ammattilaisen asiantuntijuuden lisäksi asiakkaan ja läheisverkoston tuottaman asiantuntijuuden näkemistä. (Lämsä 2013, 51.) Opinnäytetyön hypoteesina on, että perheet saavat parhaan mahdollisen sekä oikea-aikaisen tuen ja avun, kun ammattilaisten välinen yhteistyö toimii ja kun ammattilaiset osaavat ja uskaltavat rohkeasti ottaa myös perheiden läheisverkoston huomioon työskentelyssä. Pelkkä eri toimijoiden välinen yhteistyö ei riitä, vaan tarvitaan kumppanuutta toimijoiden välillä, tasavertaista vuorovaikutusta, jaettua asiantuntijuutta ja yhteisiin tavoitteisiin tähtäämistä.

Opinnäytetyö etenee siten, että seuraavassa luvussa kuvataan, miten työn aiheen rajaus on tehty, mikä on työn tarkoitus ja tavoite sekä minkälaiset tutkimuskysymykset ohjaavat työtä. Kolmannessa luvussa avaan opinnäytetyöhöni liittyviä teoreettisia lähtökohtia ja keskeisiä käsitteitä eli sosiaalista pääomaa ja kumppanuutta. Neljännessä luvussa olen keskittynyt kuvaamaan tämän laadullisen opinnäytetyön käytännön toteutusta, tiedon keräämistä ja aineiston analysointia. Viidennessä luvussa tuon yhteen aiempien lukujen asiat ja esittelen analyysin tulokset, jotka ovat syntyneet aineistolähtöisesti ja jo olemassa olevan tiedon valossa peilaten, eli abduktiivisesti päätellen. Lisäksi esittelen opinnäytetyössä syntyneitä kehittämisideoita, jotka tukevat ammattilaisten välistä yhteistyötä ja läheisverkoston mukaan ottamista ammattilaisten kumppaniksi yhteistyöhön. Kuudes luku esittelee opinnäytetyö johtopäätökset, tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät seikat sekä jatkotutkimusaiheet.

2 AMMATILAISTEN JA LÄHEISVERKOSTON KUMPPANUUS

”It takes a village to raise a child” – vanha afrikkalainen sananlasku

Osallistuin syksyllä 2014 Pesäpuu Ry:n järjestämään lähemmäs-seminaariin, joka perään kuulutti läheisverkoston merkitystä lastensuojelun piirissä olevien perheiden tukijana. Läheisverkoston kartoitus on lastensuojelussa kirjattu lakiin, jossa se velvoitetaan tehtäväksi viimeistään lapsen huostaanottoa valmisteltaessa (lastensuojelulaki 2007/417, 32§). Innostuin läheisverkostonäkökulmasta ja läheisverkoston mahdollisuuksista tuottaa tukea lapsiperheille varhaisen tuen palveluissa, kuten neuvolassa, varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä. Lähdin tutustumaan oman työnantajani Ylöjärven kaupungin perusturvaosaston strategiaan vuosille 2014 – 2019 ja sieltä löytyi tavoite kehittää ammattilaisverkostojen toimintaa ja käytäntöjä. Syntyi opinnäytetyön visio: läheisverkostot voisivat vahvistaa ammattilaisverkostoja. Ensin pitäisi vain selvittää, mitkä ovat näiden verkostojen toiminnan ja yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet sekä miten niiden välistä yhteistyötä olisi mahdollista kehittää.

Perheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjottu tuki on kiistatta inhimillisten mutta myös taloudellisten resurssien kannalta järkevää. Varhaisen vaiheen tukea painotetaan tällä hetkellä kaikissa perheiden hyvinvointia käsittelevissä raporteissa ja suosituksissa. Valtakunnallisella tasolla sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen Kaste 2012 – 2015 - kehittämishojelman yhtenä tavoitteena on, että varhainen tuki olisi vaikuttavaa. Varhaisella tuella voidaan tarkoittaa yhtä aikaa lapsen tukemista varhaisessa ikävaiheessa, mutta myös mahdollisimman varhaisessa vaiheessa käynnistettyä tukea. Varhaiseen vaiheen tukeen liittyy ennaltaehkäisevä näkökulma sekä moniammatillinen yhteistyö, jonka avulla perhettä pyritään tukemaan ennen kuin ongelmat pääsevät kasaantumaan ja pahentumaan. (Kasvun kumppanit – Lasten hyvinvointia vahvistamassa.)

Eri ammattilaisten välisellä yhteistyöllä pyritään takamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjottu tuki ja varhainen reagointi perheen muuttuvaan ja tukea tarvitsevaan tilanteeseen. Varhaisen vaiheen tuen tarjoamiseen ja yhteistoiminnallisuuteen velvoitetaan Suomessa useilla eri laeilla. Alle kouluikäisten kanssa työskenteleviä peruspalveluiden ammatilaisia velvoittavat päivähöitolaki (36/1973), lastensuojelulaki (417/2007) sekä terveydenhuoltolaki (1326/2010). Varhainen tuki ja ammattilaisten välinen yhteis-

työ eivät yksin riitä, vaan ammattilaiset tarvitsevat rinnalleen myös muita toimijoita. Asiakkaiden läheisverkoston näkeminen yhä vahvemmin voimavarana ja asiantuntijana on yksi mahdollisuus viranomaisyhteistyön vahvistamiseksi.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa miten lapsiperheiden varhaisen tuen toimijat voisivat ottaa perheiden läheisverkoston mukaan yhteistyöhön kumppanuuden näkökulmasta. Ammattilaisten ja perheiden läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvaa yhteistyötä tarkastellaan siihen liittyvien hyötyjen, haasteiden, uhkien ja mahdollisuuksien näkökulmasta. Opinnäytetyössä on kartoitettu myös ammattilaisten välisen yhteistyön hyötyjä, haasteita, mahdollisuuksia ja uhkia. Tämä oli perusteltua siksi, että saatiin näkyväksi ammattilaisten valmiudet tehdä keskenään yhteistyötä ja sitä kautta mahdollisuudet ottaa yhteistyöhön mukaan myös perheiden läheisverkostot.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa malli, jossa ammattilaisten ja läheisverkoston välinen yhteistyö tuodaan näkyväksi ja yhteistyölle rakennetaan kumppanuuteen pohjautuva struktuuri. Mallissa huomioidaan ammattilaisverkoston eri toimijoiden yhteistyön rinnalla läheisverkoston tuottamat voimavarat ja mahdollisuudet perheiden tukijana. Nämä kaksi verkostoa nähdään asiakkaan sosiaalisena pääomana, joka edellyttää avointa vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä. Vuorovaikutus mahdollistaa sosiaalisen pääoman kasvun kannalta eri toimijoiden välille syntyvän keskinäisen luottamuksen vahvistumisen. Informaation kulku on olennaista sosiaalisen pääoman ylläpitämisen kannalta. Jotta tieto eri toimijoiden välillä kulkee, on vuorovaikutuksen oltava toimivaa. (Möttönen,S. 2002, 124; Ruuskanen,P. 2001, 45-47, 51.)

Mallin luomisen apuna toimii Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Soccan alaisuudessa kehitetty monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli (Socca 2013a), joka on kehitetty ammattilaisten ja asiakkaiden yhteistyönä. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin soveltaminen tähän opinnäytetyöhön on perusteltua, koska siinä näkyvät jo ammattilaisten ja asiakkaiden kumppanuuden elementit, mutta läheisverkosto on mallista jäänyt uupumaan. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli on selkeä, tavoitteellinen ja asiakaslähtöinen toimintatapa, jossa asiakkaan asiantuntijuus tunnustetaan. Ammattilaisverkoston ja läheisverkoston yhteistyön kehittäminen kumppanuusperiaatteiden mu-

kaan palvelee Ylöjärven perusturvaosaston strategian 2013–2019 tavoitteita, jotka esitellään työssä myöhemmin.

Opinnäytetyöllä etsitään vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- I.) Mitkä ovat ammattilaisverkoston ja läheisverkoston yhteistyön hyödyt, haasteet, mahdollisuudet ja uhat?
- II.) Miten ammattilaisverkoston ja läheisverkoston yhteistyötä tulisi kehittää, jotta nämä kaksi verkostoa voisivat toimia yhteistyökumppaneina?

2.2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Tämän opinnäytetyön toimintaympäristönä ja kehittämisen kohteena ovat varhaisen tuen peruspalveluiden eli neuvolan, varhaiskasvatuksen ja kotihoidon perhetyön ja lastensuojelun perhetyön muodostavien palveluiden välimaasto. Opinnäytetyön empiirinen aineisto on kerätty Ylöjärven kaupungin varhaisen tuen edellä lueteltuja toimijoita haastatteleamalla. Tutkimuslupa opinnäytetyölle on saatu Ylöjärven kaupungin sosiaalijohtajalta. Ylöjärvi on muuttovoittoinen kaupunki Tampereen naapurissa. Ylöjärven kunta perustettiin vuonna 1869 ja kaupunki Ylöjärvestä tuli vuonna 2004. Ylöjärvellä on asukkaita 31 515 (31.12.2012), kun vielä vuonna 2003 asukasluku oli 26 502. Asukasluvun kasvuun ovat vaikuttaneet kuntaliitokset sekä Ylöjärven muuttovoittoisuus. Ylöjärven väkiluvun arvioidaan kasvavan entisestään tulevaisuudessa. (Ylöjärvi tilastoja 2013, 2-4.)

Ylöjärvellä lapsiperheille varhaista tukea peruspalveluissa tarjotaan neuvoloissa, eli äitiys- ja lastenneuvolassa, kotihoidon, varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun perhetyönä sekä varhaiskasvatuksessa, eli päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Neuvoloita Ylöjärvellä on seitsemän ja ne toimivat alueittain: Asuntilassa, keskustassa, Kurussa, Metsäkylässä, Siivikkalassa ja Viljakkalassa. Terveystenhoitajia neuvoloissa toimii yhteensä 17. Ylöjärvellä on alueellisesti toimiva kattava päivähoitoverkko, päiväkoteja on lähes kolmekymmentä ja päivähoidon piirissä on yli 2000 lasta. Ylöjärvellä toimii myös joitakin perhepäivähoitajia. (Ylöjärven kaupunki 2013, sosiaali- ja terveystalvet.)

Lapsiperheet saavat tukea myös perhetyön avulla, jota tarjotaan ennaltaehkäisevästi kotihoidon ja varhaiskasvatuksen perhetyönä sekä korjaavasti lastensuojelun asiakkaina oleville perheille lastensuojelun perhetyönä. Lyhytaikainen kotihoidon palvelu toimii tukena perheen tilapäisiin tarpeisiin. Pidempiaikaista kotihoidon tukea perhe saa suunnitellusti. Suunnittelussa voivat olla mukana lastenneuvola, päivähoito, koulu ja perhekeskus. Perhetyö perustuu tällöin vapaaehtoisuuteen. (Ylöjärven kaupunki 2013, sosiaali- ja terveystalvet.)

Ylöjärvellä toimii yksi varhaiskasvatuksen perhetyöntekijä, joka tukee varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvia perheitä. Varhaiskasvatuksen perhetyö on ennaltaehkäisevää ja se toimii matalalla kynnyksellä. Varhaiskasvatuksen perhetyö rajautui tämän opinnäytetyön ulkopuolelle, koska se on jo kovin tutkittu aihe ja työntekijöitä on Ylöjärvellä vain yksi. Lastensuojelun perhetyö tapahtuu sosiaalitoimen johdolla. Tällöin perheelle laaditaan asiakassuunnitelma, johon kirjataan perheelle tarvittavat talvet. Työskentely ei välttämättä pohjaudu vapaaehtoisuuteen ja sen tehtävänä on olla korjaavaa perhetyötä. Ylöjärvellä on myös nopean puuttumisen perhetyönä tunnettu perhetyön muoto, joka tarjoaa mahdollisimman jouhevasti apua perheen haastaviin tilanteisiin. Nopean puuttumisen perhetyö on suunnattu perheisiin, joissa on 7-17-vuotiaita lapsia (Ylöjärven kaupunki 2013, sosiaali- ja terveystalvet) ja siksi se on rajautunut tämän opinnäytetyön ulkopuolelle.

Neuvolatyö, varhaiskasvatus ja perhetyö kuuluvat Ylöjärvellä perusturvan organisaation alaisuuteen. Perusturvan toimintaa ohjaa perusturvalautakunta ja perusturvaosastoa johtaa terveys- ja sosiaalijohtaja. Neuvolatyö on terveystalvet, varhaiskasvatus ja perhetyö ovat perhe- ja sosiaalitalvet. Päivähoidon ja perhepäivähoidon henkilökunta tekee varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten ja perheiden osalta säännöllistä yhteistyötä neuvoloiden kanssa. Varhaiskasvatuksessa mm. täytetään lapsesta arviointikaavake neuvoloiden määräaikaistarkastuksia varten. Neuvolasta puolestaan tieto lapsen tarkastuksesta kulkee lapsen mukana päivähoitoon. (Ylöjärven kaupunki 2014.)

Päivähoidon ja muiden palveluntarjoajien yhteistyö on määritelty mm. Ylöjärven varhaiskasvatuksen suunnitelmassa, sen mukaan yhteistyötä Ylöjärvellä tehdään lapsen ja perheen tarpeista riippuen neuvolan, perhekeskuksen, terveydenhuollon, sosiaalitoimen, koulutoimen ja erityistyöntekijöiden kanssa. Varhaiskasvatuksen suunnitelmassa tuodaan esiin myös varhaiskasvattajan ja kasvatusyhteisön välinen yhteistyö. Kasvatusy

teisöön määritellään kuuluvaksi lapsen oma perhe, lähikasvatusympäristö sekä päivähoitoyhteisö. (Ylöjärven kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 6-13.)

2.3 Aiheen rajaus Ylöjärven perusturvaosaston strategian näkökulmasta

Edellä mainittujen toimijoiden yhteistyölle on Ylöjärven perusturvaosaston strategiassa asetettu tavoitteita. Yksi näitä toimijoita yhdistävä ympäristö on hyvinvointineuvola, joka tulee näkyväksi perusturvaosaston strategiassa vuosille 2014- 2019. Ylöjärven kaupunkistrategia on nimeltään ” Ylöjärvi 2020 – Hyvässä kunnossa”, mikä viittaa siihen, että Ylöjärven asukkaista pyritään pitämään hyvää huolta tarjoamalla asiakaslähtöisiä sekä varhaiseen tukeen perustuvia palveluita, tekemällä seudullista yhteistyötä sekä pyrkimällä pitämään kuntatalous vakaalla pohjalla. (Ylöjärven kaupunkistrategia 2020,6; Ylöjärven kaupunkistrategia 2014.)

Tämän opinnäytetyön aiheen muodostumiseen ja rajaamiseen on vaikuttanut Ylöjärven perusturvaosaston strategia vuosille 2014–2019. Strategiaohjelma sisältää viisi osiota, käsittäen perusturvaosaston arvot, toiminta-ajatuksen, tavoittilan eli vision, toimintalinjat eli strategiat, joiden alla ovat kriittiset menestystekijät sekä tavoitteet ja niiden mittarit. Strategiassa vision saavuttaminen edellyttää onnistumista kriittisten menestystekijöiden suhteen. Strategiassa on asetettu vuositavoitteet (2014) sekä viisivuotistavoitteet (2019). Tavoitteiden mittarit on asetettu niin, että tulosten yksiselitteinen arvioiminen olisi mahdollista. Kriittisten menestystekijöiden ryhmittelyssä on käytetty apuna tasapainoisen onnistumisen strategiamallia, joka tunnetaan myös nimellä Balanced Scorecard (BSC). Työkalua käytetään niin, että strategian sisältö jaetaan neljään osaluokkaan: 1.) strategiaan tavoitteisiin, 2.) kriittisiin menestystekijöihin, 3.) avainmittareihin ja 4.) toimintasuunnitelmaan. Työkalu tarjoaa mahdollisuuden kausaaliajatteluun eri osa- alueiden välillä ja osa-alueen sisällä. (Vuorinen 2013, 52- 53.)

Tämän opinnäytetyön aihe on rajautunut seuraavaksi esiteltyjen perusturvaosaston strategiasta poimittujen vision, toimintalinjojen, kriittisten menestystekijöiden ja tavoitteiden perusteella. Strategian yhtenä visiona on suunnata kehittämisen painopistettä ennaltaehkäisyyn, asiakkaan oman vastuun tukemiseen sekä yhteisöllisiin toimintamalleihin. Tämä tukee opinnäytetyön tarkoitusta, eli eritoimijoiden ja läheisverkoston yhteistyön avulla tapahtuvaa mahdollisimman varhaista tuen tarjoamista perheille. Toimintalinja-

uksissa pyritään vahvistamaan asiakaslähtöisyyttä, kitkattomuutta palveluketjujen välillä, uusien työmallien rohkeaa kehittämistä sekä oikea-aikaisuutta. Opinnäytetyön aiheeseen liittyy kriittinen menestystekijä, jossa pyritään vahvistamaan ehkäisevää ja kuntouttavaa työtapaa. Toimintalinjana on syrjäytymisen ehkäisy ja turvallisuuden lisääminen ja mittarina on yhteistyömuotojen kehittäminen perhetyön, lastenneuvolan ja päivähoidon sekä perheneuvolan kesken. Tavoitteena vuodelle 2014 on vakiinnuttaa hyvinvointineuvolan toiminta ja kehittää siinä kotiin vietävää perhetyötä. Vuonna 2019 hyvinvointineuvolan toiminnan tulisi vastata koko kunnan tarpeisiin. Hyvinvointineuvolan kehittäminen ja läheisverkostonäkökulman vahvistaminen siinä on opinnäytetyön tuoma uusi näkökulma strategiassa esitetyn viranomaisyhteistyön rinnalle.

Opinnäytetyön ideointi ja rajaus on mahdollista esittää kolmessa eri tasossa. Makro- eli yhteiskunnallisella tasolla toimivat alussa esitellyt valtakunnalliset raportit ja suositukset. Meso- eli yhteisön tasolla vaikuttavat Ylöjärven perusturvan strategian 2014- 2019 tavoitteet ”Neuvolan, päivähoidon ja lastensuojelun ennaltaehkäisevä yhteistyö sujuu saumattomasti”. Strategia on asettanut tavoitteeksi myös konkreettisten yhteistyömuotojen kehittämisen perhetyön, perhekeskuksen, lastenneuvolan sekä päivähoidon kesken. Strategiassa yhtenä tavoitteena on muodostaa kaikkia kuntalaisia palveleva hyvinvointineuvola. Mikrotasolla eli yksilön tasolla opinnäytetyön aiheen rajaukseen ja muotoutumiseen ovat vaikuttaneet työkokemukseni lastensuojelussa sekä henkilökohtainen kokemukseni läheisverkostojen merkityksestä ja positiivisesta vaikutuksesta elämään. Ihminen tarvitsee läheisiään ja läheisverkoston apu on yhtä aikaa jokaisen oikeus mutta myös velvollisuus.

2.4 Eri toimijoiden yhteistyön ajankohtaisuus

Kuten olen aiemmin kuvannut, opinnäytetyöni keskittyy tarkastelemaan lapsiperheiden varhaisen tuen toimijoiden mahdollisuuksia ottaa perheiden läheisverkosto mukaan ammatillisten toimijoiden yhteistyöhön kumppanina, jotta perhe saisi mahdollisimman hyvän tuen kahdesta verkostosta, ammattilaisverkostosta ja läheisverkostosta. Tämän kumppanuuteen perustuvaa yhteistyötä opinnäytetyössä pidetään yhtenä ongelmien kasautumisen ehkäisemisen keinona, jotta lastensuojelullisiin toimiin ei perheen kanssa tarvitsisi päätyä, vaan läheisverkosto saataisiin mukaan tukijana ja yhteistyökumppanina mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tärkeää on tuoda vielä esille, kuinka ajankoh-

taisesta aiheesta on kyse ja miten lasten hyvinvoinnista keskusteltaessa lastensuojelu otetaan mukaan keskusteluun. Sen sijaan tulisi yhä vahvemmin pohtia, miten perheitä voitaisiin auttaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämän näkemyksen tarinaksi pukee dosentti Matti Rimpelän vuoden 2014 Mielenterveyspäivillä kertoma Intialainen viisaus:

Kun aikuiset huomaavat joen virrassa ajelehtivia lapsia ja nuoria, useimmat juoksevat heitä pelastamaan, mutta viisaimmat kiirehtivät yläjuoksulle selvittämään, miksi he putoavat jokeen, rakentamaan heille turvallisempia elinoloja ja opettamaan selviytymistä elämän karikoissa. (Rimpelä 2014a.)

Lastensuojeluun ja perheiden palveluihin liittyvää keskustelua on enenevässä määrin käyty Suomessa niin sosiaalisessa mediassa, valtamediassa kuin aiemmin kuvaamani Sosiaali- ja terveysministeriön tuottamien erilaisten julkaisujen ja raporttien muodossa. Medioissa sekä sosiaali- ja terveysministeriön raporteissa on nostettu esiin huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista sekä sosiaalitoimen mahdollisuuksista vastata kattavasti ja oikea-aikaisesti perheiden arjen haasteisiin.

Sosiaalisessa mediassa pääsääntöisesti kritisoidaan sosiaalityöntekijöitä, joko he ovat liian aktiivisesti huostaan ottamassa lapsia tai eivät välitä lapsista ollenkaan (Uusisuomi). Valtamediassa on onneksi pyritty käsittelemään eri näkökulmista lastensuojeluun ja perheiden palveluihin liittyviä asioita. Tästä kertoo 31.1.2014 Helsingin Sanomien artikkeli, jossa oli seitsemän todellisuuspohjaista tarinaa lastensuojelun arjesta Espoossa (Helsingin Sanomat 2014). Medioissa aiheen käsittely keskittyy pääsääntöisesti ongelmien esittelyyn.

Sosiaali- ja terveysministeriön antamassa Toimiva lastensuojelu- loppuraportissa, joka julkaistiin kesäkuussa 2013, tuodaan esille ratkaisuehdotuksia ja konkreettisia kannanottoja lasten suojelemiseksi ja perheiden palveluiden kehittämiseksi. Toimiva lastensuojelu- loppuraportissa painotetaan lastensuojelun asiakkuuden alkuvaihetta ja avohuoltoa sekä niihin sisältyvää yhteistyötä. Raportissa todetaan, että perustasolla tehtävään ennaltaehkäisevään toimintaan tulisi panostaa, jotta niin taloudellisesti kuin inhimillisestikin kalliisiin korjaaviin toimenpiteisiin ei syntyisi tarvetta. Selvitystyöryhmän yhtenä tehtävänä oli selvittää, miten ennaltaehkäisevät toimet niin lastensuojelussa kuin lasten ja lapsiperheiden palveluissa toimivat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 6-7.)

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vuonna 2013 kokoama Lastensuojelun laatusuositusten esitys tuo lisäksi esiin, että läheisverkostoa tulisi jatkossa hyödyntää paremmin ja heidän mahdollisuuksia tukea perhettä tulisi selvittää järjestelmällisesti. Ammattilaisverkostojen yhteistyö nähdään laatusuosituksissa olennaisena osana vaikuttavaa lastensuojelua. (Lastensuojelun laatusuositus- Työryhmän esitys 2013, 10.) Sisäministeriön 29.1.2014 antamassa Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto- työryhmän selvityksessä tuodaan esille huoli etenkin tiedonkulun haasteista eri viranomaisten välillä. Moniviranomaisyhteistyön parantamiseksi työryhmä esittää, että tiedonvaihdon esteitä tulisi purkaa ja poikkihallinnolliselle yhteistyölle tulisi olla olemassa toimivat rakenteet. Työryhmä ei kuitenkaan esitä lakimuutosta poikkihallinnollista yhteistyötä ja sen edellyttämää tiedonvaihtoa varten, mutta nostaa esiin viranomaisyhteistyötä koskevan sääntelyn tarpeen osana muuta erityislainsäädännön kehittämistä. (Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto 2014, 38- 39.)

Palaan vielä Rimpelän ajatuksiin varhaisesta tuesta ja ennaltaehkäisystä, koska hän muistuttaa perusasioiden tärkeydestä. Rimpelän mukaan ongelmien ennaltaehkäisemisestä ja varhaisesta tuesta puhuminen ovat liian ongelmakeskeisiä lähestymistapoja lasten hyvinvointiin. Rimpelä toivoo, ettei lapsia ja perheitä opetettaisi asiakkaiksi jos se ei ole aivan tarpeen vaan tarvittaisiin enemmän lasten ja nuorten kehityksen tukemista sekä perheille apua arkeen, kotiapua ja perhetyötä. (Rimpelä 2014a.) Rimpelän ehdotukset kaipaavat rakenteellisia muutoksia ja resurssien lisäämistä tai uudelleen organisoimista. Läheisverkostot sen sijaan ovat jo olemassa. Niissä piilee paljon voimavaroja sekä asiantuntijuutta suhteessa perheisiin, voimavarat tulee vain osata ottaa käyttöön.

3 TEOREETTISET LÄHESTYMISTAVAT JA KESKEISET KÄSITTEET

Kuvaan tässä kappaleessa opinnäytetyön teoreettisia lähtökohtia sekä opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä. Teoreettinen viitekehys tarkoittaa lähestymistapaa, joka valitaan suhteessa tutkittavaan aiheeseen. Olennaista on, että lähestymistapa on tutkimuskysymysten kannalta tarkoituksenmukainen ja sen käyttö on perusteltua. Teoria on säännönmukaisuuksien perusteella muodostunutta ja sen avulla lisätään kyseessä olevan asian ymmärrystä. Teoriaa käytetään soveltamalla sitä käytännön maailmaan. Teorian ja käytännön yhdistäminen synnyttää jotain perusteltua uutta. (Vilka 2005, 24- 25.)

Sosiaalinen pääoma toimii tässä opinnäytetyössä ammattilaisverkoston ja läheisverkoston huomioimisen perusteluna ja ymmärryksen lisääjänä. On olennaista avata myös kontekstuaalisen lähestymistavan käsitettä, koska se perustelee perheen näkemistä heidän kontekstista käsin. Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat ammattilaisverkostot, läheisverkostot ja kumppanuus, jotka tulevat näkyviin opinnäytetyötä ohjaavissa tutkimuskysymyksissä. Niissä kartoitetaan ammattilais- ja läheisverkoston yhteistyön hyötyjä, haasteita, mahdollisuuksia ja uhkia sekä pyritään kehittämään näiden kahden verkoston yhteistyötä kumppanuuden näkökulmasta. Kumppanuus on enemmän kuin yhteistyötä. Sen ymmärtämiseksi on tärkeää avata, mitä verkostojen välinen yhteistyö tarkoittaa ja miten kumppanuusnäkökulma voi vahvistaa yhteistyötä. Tällä opinnäytetyöllä pyritään tuottamaan kehittämisideoita ammattilaisten ja läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön mahdollistamiseksi. Yhteistyölle pyritään luomaan malli, soveltaen jo olemassa olevaa monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallia. Tässä luvussa avaan myös tämän mallin peruseriaatteita ja asettumista suhteessa sosiaaliseen pääomaan ja kumppanuuteen.

3.1 Sosiaalinen pääoma

Sosiaalinen pääoma on yhteiskuntatieteellisenä käsitteenä vahvistunut 1990-luvulla. Sitä ovat määritelleet muiden muassa sellaiset tukijat kuin Robert D. Putnam ja James Coleman. Putnam tunnetaan Italian eteläisen ja pohjoisen alueen yhteiskunnallisia eroja ja niiden suorituskykyä mittaavista tutkimuksistaan. Putnamin tutkimusten perusteella Pohjois-Italian Etelä-Italiaa parempi taloudellinen tilanne olisi selitettävissä sillä, että pohjoisessa on etelää enemmän sosiaalista pääomaa. (Ilmonen 2000, 18.) Putnam mää-

ritti sosiologi Colemanin vanavedessä sosiaalisen pääoman käsittävän sellaiset sosiaaliset ympäristöt, joissa ihmiset toimivat yhteisöllisesti ja toiminta perustuu luottamukseen sekä yhteisiin normeihin. Coleman on erottanut kolme sosiaalisen pääoman olennaista tekijää, joista ensimmäinen on ihmisten vastavuoroinen toiminta, joka perustuu keskinäiseen luottamukseen. Toinen olennainen tekijä on sosiaaliset suhteet ja niissä tapahtuva vastavuoroisuus, jotka edellyttävät tiedonkulkua. Sosiaaliset verkostot toimivat tiedon jakamisen kanavana. Kolmantena tulevat normit, jotka tarkoittavat yleisesti hyväksytyjä toimintatapoja ja velvoitteita, kuten sitä, että lakia noudatetaan ja lähimmäisistä pidetään huolta toisinaan jopa omasta edusta luopuen. (Ruuskanen 2002, 5- 8.)

Sosiaalinen pääoma käsittää sosiaaliset verkostot, normit ja luottamuksen verkoston jäsenten välillä. Näiden edellä mainittujen avulla verkoston jäsenten yhteistä toimintaa voidaan edistää. Sosiaalinen pääoma edellyttää sitä, että verkoston eri toimijoiden kesken toiminnan pelisäännöt ovat kunnossa ja tieto eri toimijoiden välillä kulkee. Toimijoiden välillä tulee vallita luottamus ja toimijoiden välinen yhteistyö tulee olla rakentavalla pohjalla. (Kajanoja 2002, 163- 164.) Sosiaalisen pääoman käsite korostaa ihmisten välisen luottamuksen ja sitä kautta erilaisten sosiaaliseen kanssakäymiseen perustuvien verkostojen merkitystä ihmisen hyvinvoinnille (Hyypä 2002, 148). Edellä mainituilla nähdään olevan positiivinen vaikutus paitsi yksilön myös yhteiskunnan hyvinvointiin. Sosiaalista pääomaa voidaan siis tarkastella yksilön näkökulmasta, yksilön identiteettiä vahvistavana tekijänä mutta myös laajemmin yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmasta niitä vahvistavana ja voimaannuttavana tekijänä. Sosiaalinen pääoma perustuu ajatukseen, jonka mukaan hyvinvoinnin ja talouden ylläpitäminen edellyttää myös sosiaalisen ympäristön huomioon ottamista. (Ruuskanen 2002, 5-7; Hyypä 2002, 50.)

Sosiaalisen pääoman nähdään edistävän hyvinvointia kuten myös hyvinvointivaltion. Näitä kahta ei kuitenkaan tarvitse nähdä toisiaan heikentävinä tekijöinä. Hyvinvointivaltion universaalien palvelujärjestelmien ja tulonsiirtojen on arveltu heikentävän yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutukseen perustuvien sosiaalisten verkostojen ja vastavuoroisuuden järjestelmiä, mikä puolestaan voi heikentää sosiaalisia normeja ja lamauttaa kansalaisyhteiskunnan toimintaa. Hyvinvointivaltio siis voisi tämän edellä kuvatun kehityksen mukaan heikentää sosiaalista pääomaa, koska luottamus niin instituutioihin kuin kanssaihmiin joutuisi koetukselle. (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 293.) On kuitenkin olemassa vahvistusta tutkimuksen kautta sille, että sosiaalinen pääoma ei ole murene-

massa kehittyneissä hyvinvointivaltiossa, jollaiseksi Suomikin luetaan, vaikka sellaista on joidenkin lähteiden mukaan pelätty (Oinonen 2005, 143).

Lehtonen ja Kääriäinen (2005, 305- 307) ovat analysoineet ISSP: n (International Social Survey programme 2001) Social networks II - tutkimuksen aineistoa ja päätyneet tekemään sosiaalisen pääoman olemassa olon kannalta positiivisia johtopäätöksiä. Heidän mukaansa informaali sosiaalinen tuki, eli läheisverkoston tarjoama tuki, ei olisi rappeutumassa, vaikka sosiaalipalvelut ovatkin kehittyneet esimerkiksi pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa. He pitävät myös epäuskottavana, että sosiaalisella pääomalla, eli erilaisten sosiaalisten verkostojen ja kolmannen sektorin toimijoiden tuella, pyrittäisiin korvaamaan hyvinvointivaltion palveluja ja sosiaalista turvallisuutta ylläpitäviä toimintoja. Sen sijaan kansalaisten kokemus sosiaalisen turvallisuuden heikkenemisestä voi vaikuttaa heikentävästi myös luottamukseen ja sitä kautta sosiaaliseen pääomaan sekä sosiaalisen tuen tarjoamiseen. (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 305- 307.)

Sosiaalinen pääoma on mahdollista luokitella kolmen pääulottuvuuden mukaan (kuvio 1). *Sitova* käsittää vahvat siteet, kuten perheen, ystävät ja esimerkiksi etnisyyden tai uskonnon kautta sitovat suhteet. *Yhdistävä* on sitovaa heikompi suhde, mutta vuorovaikutus yhdistävää sosiaalista pääomassa sisältävissä verkostoissa voi olla runsaampaa. Yhdistävää sosiaalista pääomaa syntyy esimerkiksi työpaikoilla ja harrastuksissa. *Yhteen liittävää* sosiaalista pääomaa on esimerkiksi palveluiden tarjoajien ja asiakkaiden välillä. (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 296.) Tässä opinnäytetyössä sosiaalinen pääoma tulee näkyväksi näiden kaikkien edellä mainittujen pääulottuvuuksien kautta. Sitova sosiaalinen pääoma näkyy lapsiperheiden läheisverkostoissa, joihin voivat kuulua esimerkiksi sukulaiset, ystävät ja naapurit. Yhdistävää sosiaalista pääomaa syntyy asiakkailla vertaistuellisten verkostojen kautta esimerkiksi perhetuvilla tai lapsen sairauden myötä samassa elämäntilanteessa olevien vanhempien kautta. Ammatillisverkostoissa eri ammattilaisten välille syntyy yhdistävää sosiaalista pääomaa, joka on laadultaan heikompi kuin sitova, mutta mahdollistaa laajemman vuorovaikutuksen ja se nähdään sitä kautta hyvin hyödyllisenä sosiaalisen pääoman muotona.

Yhteenliittävä sosiaalinen pääoma nimensä mukaisesti liittää yhteen edellä esitellyt verkostot, läheisverkoston ja ammatillisverkoston. Yhteenliittävä sosiaalinen pääoma on palvelun tarjoajien ja asiakkaiden välistä sosiaalista pääomaa. Tässä opinnäytetyössä yhteenliittävään sosiaaliseen pääomaan nähdään asiakkuuden kautta yhdistyvän myös

asiakkaan sosiaalinen verkosto. Sosiaalinen pääoma ymmärretään siis tässä opinnäytetyössä pitävän sisällään niin asiakkaan läheisverkoston kuin tapauskohtaisesti tarvittavan ammattilaisverkoston. Lehtosen ja Kääriäisen (2005, 306- 307) tekemien johtopäätösten mukaan kehittyneissä hyvinvointivaltioissa sitovaa sosiaalista pääomaa on vähän ja yhdistävää sosiaalista pääomaa paljon. Luottamus instituutioihin ja informaalin tuen tarjoaminen on hyvinvointivaltioiden kansalaisille ominaista, mikä vahvistaa käsitystä siitä, että hyvinvointivaltio ei itsessään heikennä sosiaalisen pääoman muodostumista. Sosiaalisen pääoman kasvun kannalta olennaiseksi nähdään yhdistävä sosiaalinen pääoma, joka osaltaan voi kasvattaa luottamusta yhteiskunnan edellytyksiin toimia kansalaisten hyväksi sekä luottamusta sellaisiin ihmisiin, joita ei tunne henkilökohtaisesti. (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 307.)

KUVIO 1. Sosiaalisen pääoman luokittelu kolmeen pääulottuvuuteen (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 307).

Michael Woolcock on täydentänyt sosiaalisen pääoman käsitettä verkostojen käsitteellä. Sosiaalisen pääoma voidaan nähdä tarkoittavan verkostoja, jotka edistävät yhteisön toimintaa. Toimiakseen se tarvitsee verkostossa olevien toimijoiden välistä luottamusta ja vastavuoroisuutta. Sosiaalinen pääoma käsitteenä pitää sisällään ajatuksen voimavaroista, joita tuottavat läheiset ihmiset ympärillä, eli läheisverkosto. Näihin läheisiin ihmisiin voidaan kuvata kuuluvaksi esimerkiksi perhe, sukulaiset, ystävät, työtoverit ja elämäntilanteen kautta vertaiset ihmiset. (Woolcock 1999, 14, 25, 27). Sosiaalisen pääoman kä-

sitettä voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Näitä ovat kommunitaristinen, verkosto-, institutionaalinen ja synergianäkökulma. Synergianäkökulmasta tarkasteltuna sosiaalisen pääoman ylläpitämiseksi avaintoimijoita ovat yksityinen ja julkinen sektori sekä yhteisöt eli kolmas sektori ja epävirallinen sektori. (Woolcock 1999, 37.)

Sosiaalinen pääoma käsitteenä on saanut osakseen arvostelua sen sisällön ja rajauksen epämääräisyyden vuoksi. Sen kameleonttimaisuus asettaakin käsitteen selitysvoiman hieman kyseenalaiseksi. Tässä opinnäytetyössä sosiaalisen pääoman käsitteen avulla pyritään perustelemaan sosiaalisten verkostojen merkitystä ja niiden ylläpitämiseksi tarvittavia tekijöitä. Sosiaalisen pääoman käsitettä ei pyritä avaamaan tyhjentävästi vaan sen avulla nostetaan esiin tämän opinnäytetyön kannalta olennaisia seikkoja ja vahvistetaan niitä. Sosiaalista pääomaa ei tässä opinnäytetyössä pyritä mittaamaan kvantitatiivisesti, vaan sitä tarkastellaan kvalitatiivisten ominaisuuksiensa kautta ja sen avulla perustellaan läheisverkoston ja ammattilaisverkoston merkitystä.

3.1.1 Kontekstuaalinen lähestymistapa

Kontekstuaalinen lähestymistapa painottaa eri sektorireiden paikallisen yhteistoiminnallisuuden mahdollisuuksia palvelujen kokonaisvaltaisena tarjoajana ja sen toiminnan kehystenä ovat yhteisöt. Yhteistoiminnallisuutta ja sen mahdollisuuksia tulee kartoittaa, koska huoli julkisen sektorin mahdollisuuksista palveluiden järjestäjänä on kasvanut. Kontekstuaalinen lähestymistapa korostaa asiakkaan kohtaamista ja ymmärtämistä hänen omassa sosiaalisessa kontekstissaan asiakkaan arjen kautta. Tähän kontekstiin ymmärretään kuuluvaksi eri sektoreiden toimijat kuten viranomaiset, mutta myös asiakkaan oma läheisverkosto eli epävirallisen sektorin toimijat, jotka halutaan mukaan tasa-vertaisina toimijoina. Kontekstuaalisella lähestymistavalla pyritään tukemaan asiakasta yhteistoiminnallisesti siten, että asiakkaan oma aktiivisuus oman hyvinvoinnin suhteen vahvistuu häntä tukevien rakenteiden avulla. (Ewijk 2010, 33- 35)

Kontekstuaalista lähestymistapaa on kehitellyt Hans Van Ewijk (2010). Hän on täydentänyt Malcolm Paynen tekemää sosiaalisen jaottelun mallia, jossa on eritelty kolme näkökulmaa sosiaalialan työhön: palvelujärjestelmäkeskeinen, terapeutin ja rakenteellinen. Ewijk on tuonut näiden edellä mainittujen kolmen lähestymistavan vahvistukseksi kontekstuaalisen lähestymistavan, jossa korostetaan asiakkaan näkemistä hänen omasta

toimintaympäristöstään käsin. (Ewijk 2010, 2-3, 70, 92.) Kontekstuaalisuus tarkoittaa käytännössä eri toimijoiden verkostomaista yhteistyötä, jossa myös epäviralliset toimijat nähdään kumppanina. Palvelut rakentuvat kontekstuaalisesti asiakkaan vallitsevasta tilanteesta ja tarpeesta käsin, tapauskohtaisesti. (Toikko 2012, 88.) Kontekstuaalisessa lähestymistavassa nähdään asiakkaiden hyötyvän eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä ja se painottaa sosiaalipalveluiden verkostomaisuutta ja eri toimijoiden, niin virallisten kuin epävirallistenkin, näkemistä.

3.1.2 Ammattilaisverkosto

Ammattilaisten välisen yhteistyön kehittäminen ja suuntaaminen kohti verkostojen välistä yhteistyötä ei ole uusi asia. Jo vuonna 1974 Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsipoliittisessa ohjelmassa on asetettu seuraavanlainen tavoite: ” *...on muodostettava leimaamattomia monipalvelukeskuksia, joiden puoleen voidaan kääntyä perhettä koskevissa kysymyksissä...* ” Ammattilaisten välinen yhteistyö verkostomaisesti kaipaa silti edelleen kehittämistä ja toimivien käytäntöjen käyttöön ottamista sekä juurruttamista työn arkeen. (Rimpelä 2014, 6.)

Ammattilaisverkoston eri toimijoiden yhteistyön periaatteita on yleisesti määritelty paljon, mutta käytännön tasolla niistä tiedetään kuitenkin varsin vähän. Verkostoyhteistyössä ammattilaisten substanssiosaamisen lisäksi olennaiseksi tekijäksi onnistuneen yhteistyön taustalla on nähty työntekijöiden asennoituminen yhteistyöhön (Linnakangas, Seppälä, Suikkanen & Lehtoranta 2013, 300- 301). Pelkkä eri toimijoiden muodostama verkosto ja verkostossa tehtävä yhteistyö ei riitä, vaan yhteistyöstä tulee saada toimivaa. Ammattilaisverkoston toimivan yhteistyön olennainen tekijä on työntekijöiden asennoitumisen lisäksi kyky tehdä työtä yhteistoiminnallisesti erillistoiminnallisuu- den sijaan. Ammattilaisverkoston toiminnan edellytyksenä ovat jaettu tieto ja yhteiset toimintatavat. Eri ammattilaisten tulee kyetä näkemään toisten ammattilaisten roolit verkostossa ja yhteisesti asetettu tavoite auttaa sen saavuttamisessa. Vastuut tulee nähdä omina ja yhteisinä, ne tulee osasta jakaa ja niiden suhteen on tehtävä selkeä suunnitelma. Ammattilaisten välisessä verkostoyhteistyössä korostuu työntekijöiden kyky systeemiseen ajatteluun, jossa nähdään oman osaresurssin merkitys yhteisesti rakennetun kokonaisuuden kannalta. (Linnakangas ym. 2013, 322- 323.)

Parhaimmillaan ammattilaisverkosto koostuu toimijoista, jotka omalla ammattitaidollaan täydentävät kokonaisuutta. Eri toimijat tietävät toistensa vastuut ja ammattilaiset konsultoivat toisiaan rohkeasti sekä jakavat tietoa keskenään. Ammattilaisverkosto koostuu tasavertaisista toimijoista, sillä ei ole keskusta tai johtajaa ja sen toiminta perustuu avoimeen vuorovaikutukseen. Toimiva ammattilaisverkosto ei kaipaa yksittäisiä asiantuntijoita ajamaan omaa asiaansa, vaan yhdessä rakennettua asiantuntijuutta. Ammattilaisverkoston tulisi pyrkiä perhelähtöisesti asiakkaan ja hänen läheisverkostonsa kanssa asetettuihin yhteisiin tavoitteisiin. (Arponen, Kihlman & Välimäki 2004, 22- 24; Seikkula & Arnkil 2009, 13.) Ammattilaisverkoston eri toimijoiden välinen verkostotyö ja moniammatillinen työ pitävät sisällään samoja elementtejä. Verkostotyö ei välttämättä ole kuitenkaan aina moniammatillista eikä moniammatillinen työ tapahdu aina verkostoituneesti. (Arponen ym. 2004, 28, 42.)

Ammattilaisverkoston eri toimijoiden välinen yhteistyö tarkoittaa tiedon, vallan ja asiantuntijuuden jakamista monen ammattilaisen kesken yhdessä työskentelyn periaatteita korostaen. Näiden periaatteiden mukaan on mahdollista tehdä moniasiantuntijuuteen perustuvaa yhteistyötä ammattilaisverkostossa. Tällainen moniasiantuntijuuteen siirtyminen edellyttää työntekijöiltä luottamusta toistensa asiantuntijuuteen. Luottamuksen syntyminen edellyttää puolestaan ammattilaisten välisiä vuorovaikutustaitoja. Luottamuksen kehittyminen mahdollistaa sen, ettei yksittäisen ammattilaisen tarvitse tietää kaikesta kaikkea, vaan työntekijä voi luottaa ammattilaisverkoston yhteisesti rakentuvaan asiantuntijuuteen. (Arponen ym. 2004, 28, 42.)

3.1.3 Läheisverkosto voimavarana ja asiantuntijana

Suomalaista hyvinvointipalvelukulttuuria on leimannut sektori- ja asiantuntijakeskeisyys. Sektorikeskeisyys korostaa eri toimijoiden omaa roolia ja oman tontin hoitamista ilman kykyä nähdä sektorirajoja ylittävän verkostomaisen yhteistyön mahdollisuuksia. Sektorikeskeisyydestä ollaan kuitenkin siirtymässä verkostokeskeisiin toimintamalleihin, mihin palaan tarkemmin luvussa 3.2.1. Asiantuntijakeskeisyys tarkoittaa ammattilaisten asiantuntijuuden asettamista työskentelyn keskiöön asiakkaan tai asiakkaan läheisverkoston omaaman asiantuntijuuden sijaan. Asiantuntijakeskeisyys jättää huomioimatta asiakkaan, esimerkiksi lapsiperheen, sosiaalisten suhteiden eli läheisverkoston mahdollisuudet ja voimavarat perheen tukijana sekä perheen asioiden asiantuntijana. Asiantun-

tijakeskisyudesta irtautuminen edellyttää sen tiedostamista, että asiakas on oman asiansa ja arkensa asiantuntija mutta myös asiakkaan läheisverkostolla on asiantuntijuutta suhteessa asiakkaan arkeen ja elämään. Tämä läheisverkostoissa piilevä asiantuntijuus, sen sisältämä tieto ja tukea tuottavat voimavarat tulee kaivaa esiin yhteistyössä asiakasperheen mutta myös eri ammattilaisten kanssa. (Arnkil ym. 2006, 3.)

Tässä opinnäytetyössä läheisverkostolla tarkoitetaan lapsiperheen lähiverkostoon kuuluvia ihmisiä. Läheisverkostoon huomioidaan kuuluvaksi sukulaisten lisäksi asiakkaan ystävät, naapurit ja vertaistuellinen verkosto. Kaikki ne jotka asiakas itse määrittää läheisverkostoonsa kuuluviksi. Läheisverkoston tarjoama apu suhteessa viranomaisverkostoon on niin sanottua informaalia auttamista. Verkostot voidaan luokitella ensisijaisiksi, johon kuuluvat perhe, suku ja ystävät sekä toissijaisiksi johon voidaan nähdä kuuluvaksi oma-apuryhmät ja vertaistuki. (Sihvo 1996, 167). Läheisverkoston tarjoama apu voi olla niin sanotusti epävirallisen sektorin toimintaa, jolloin kyseessä ovat omaiset. Läheisverkoston tarjoama hoiva ja apu voidaan luokitella myös kolmannen sektorin toimijaksi, jolloin kyseessä ovat esimerkiksi vertaistukea tarjoavat toimijat. Epävirallinen sektori ja kolmas sektori ovat yksi osa palvelurakennetta ja niiden osuus hoivan antajana voi olla yhteiskunnallisesti hyvinkin merkittävä. Julkinen sektori vastaa palveluiden järjestämisestä ja nämä kaksi edellä mainittua sektoria täydentävät julkista sektoria eivät toimi sen sijassa. (Toikko 2012, 72- 74.)

Läheisverkosto on asiakkaan sosiaalista verkostoa, joka voidaan nähdä systeeminä. Se muotoutuu kussakin vuorovaikutustilanteessa uudestaan. Tämä systeemi ei kuitenkaan ole itsenäinen vaan se on suhdejärjestelmä, johon kuuluu yksilön tärkeiksi kokemia ihmisiä. Ihmisten toisilleen tarjoama tuki ei absoluuttisesti sisälly sosiaaliseen verkostoon, mutta tuen tarjoaminen läheisverkostossa olevalle ihmiselle on verkoston yksi funktionaalinen ominaisuus. (Seikkula 1994, 16- 17.)

3.2 Yhteistyötä kumppanuuden näkökulmasta

Tämän opinnäytetyön keskeisenä ajatuksena on, että toimiva yhteistyö eri toimijoiden eli eri ammattilaisten mutta ammattilaisten ja asiakkaan läheisverkoston kesken, on niin asiakkaiden kuin ammattilaistenkin etu. Yhteistyön ei tule rajoittua vain ammattilaisten ja asiakkaiden välille vaan eri toimijoilla tulisi olla valmiuksia tehdä kumppanuuteen pohjautuvaa yhteistyötä myös asiakkaan läheisverkoston kanssa.

3.2.1 Kohti verkostomaista työskentelyä

Sektor- ja yksikkökeskeisestä työskentelykulttuurista ollaan Suomessa siirtymässä ja monelta osin on jo siirrytty kohti verkostomaista työskentelytapaa. Siinä tehdään sektori-kohtaisia rajanylityksiä palveluiden tarjoamisessa ja järjestämisessä sekä palveluiden strategisessa suunnittelussa. Verkostomaiseen eri ammattilaisten yhteistyöhön työntekijöitä velvoittavat monet lait kuten lastensuojelulaki (417/2007, 14§), varhaiskasvatuslaki (36/1973) ja terveydenhuoltolaki (1326/2010, 914/2012, 32§). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 8§) velvoittaa osallistamaan asiakkaan osaksi ammattilaisverkoston toimintaa sekä kuulemaan asiakasta. Verkostomainen yhteistyö, jossa eri toimijat tekevät yhteistyötä poikkihallinnollisesti on saanut pontta julkisen sektorin reformista. Se käynnistyi 1980- 1990-luvuilla, jolloin hyvinvointivaltion rinnalla alettiin puhua hyvinvointiyhteiskunnasta. Siinä hyvinvoinnin tuottaminen tapahtuu sekamallilla (wellfare mix). Well fare mix - tarkoittaa eritoimijoiden verkostomaista yhteistyötä niin, että julkisen sektorin rinnalla vastuuta hyvinvoinnista kantavat myös perheet, yksilöt sekä yksityinen ja kolmas sektori. (Anttonen & Sipilä 2000, 268-269.)

Verkosto metaforana tarjoaa moniulotteisen tarkastelupinnan niin yhteiskunnan itsensä mutta myös yhteiskunnan sisällä olevien palveluiden tarkasteluun. Sosiaali- ja terveyspalvelua, joka palvelee asiakasta monipuolisesti eri palveluntarjoajien sektorirajat ylittäen ja asiakaslähtöisesti voidaan perustellusti kuvata sanalla verkosto. Verkostomainen työskentely ei kuitenkaan vastaa kaikkiin palveluntarpeisiin, vaan on nähtävä mitkä asiakkaan tarpeet vaativat eri sektoreiden asiantuntijoiden asiantuntemuksen yhdistämistä ja sitä kautta syntyvän ammattilaisverkoston hyödyntämistä (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2000, 228, 221- 222).

Edellä kuvattu julkisen sektorin reformi sai vaikutteita yrityselämästä ja siellä vaikuttavat pelisäännöt muokattiin julkisen sektorin käyttöön. Yrityselämän mukaan alettiin puhua managerialismista ja New Public Management(NPM) – johtamisesta. NPM tarkoittaa uutta julkisjohtamista, siinä keskeisenä tavoitteena on työn tehokkuuden lisääminen kehittämällä työtä ja johtamista yritysmaailman tavoin. NPM ei kuitenkaan enää sellaisenaan sovellu informaatio-, eli tietoyhteiskunnan alati muuttuviin tarpeisiin. Muuttuva toimintaympäristö vaatii julkiselta sektorilta uudenlaista johtamista ja toimintamekanismeja jotka vastaavat verkostojen tarpeisiin. Organisaatioiden johtamisesta on siirryttävä verkostojen johtamiseen ja palvelujen kunnasta verkostojen kunnaksi. (Mötönen & Niemelä 2005, 79- 87.) Tietoyhteiskuntaan ja verkostomaisempaan eri toimijoiden yhteistyöhön siirtyminen lisää myös vaatimuksia sosiaalista pääomaa ja sen hyödyntämistä kohtaan. Standardien mukaan tehtävää työtä on yhä vähemmän ja vain yhteen asiantuntijaan luottaminen ei ole asiakkaan eikä työntekijänkään edun mukaista. Verkostomainen toiminta vaatii työntekijöiltä kykyä yhteistyöhön, vuorovaikutustaitoja ja kokonaisuuden hahmottamista. (Kajanoja 2002, 164- 166.)

Verkosto sosiaalisena rakenteena asettuu hyvin informaatioaikaan, jollaiseksi 2000-lukua voidaan perustellusti määrittää, ja ajan mukaiseen yhteiskuntaan eli tietoyhteiskuntaan. Sosiologian ja aluesuunnittelun emeritusprofessori Manuel Castells on kuvannut verkostoa kokonaisuudeksi, joka pysyy koossa toisistaan riippuvaisten solmujen (nodes) avulla. Castells näkee verkostot itseohjautuvina ja solmujen suhteen tapahtuu muutoksia kulloisenkin tilanteen mukaan. Solmuja luodaan tarpeen mukaan lisää ja turhia solmuja poistetaan. Solmujen muutoksiin vaikuttaa tieto, joka verkostolla on käytössään ja olemassa olevan tiedon perusteella verkoston toiminnalle olennaiset solmut säilyvät ja turhat solmut poistetaan. (Taipale 2013, 176.)

3.2.2 Kumppanuus – enemmän kuin yhteistyötä

Kumppanuus käsitteenä vahvistaa kansalaisyhteiskunnanäkemyistä suhteessa hyvinvointiin ja kumppanuuteen pohjautuvan toiminnan edellytyksenä ovat verkostoituneet yhteistyörakenteet (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 25). Kasvatukseen liittyvästä eri kasvattajien välisestä kumppanuudesta on puhuttu etenkin varhaiskasvatuksen puolella. Kumppanuus kasvattajien välillä tarkoittaa vanhempien ja ammattilaisten välistä yhteis-

toimintaa ja yhteisesti asetettuihin tavoitteisiin pyrkimistä lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Kumppanuus on enemmän kuin vain yhteistyön tekemistä. Yhteistyössä voidaan jakaa yhteistyöhön osallistuville toimijoille tehtäviä ja tehtävät on mahdollista suorittaa itsenäisesti olematta vuorovaikutuksessa kaikkien perhettä tukevien tahojen kanssa. Kumppanuus on yhteistyösuhde ja toimiakseen se edellyttää vuorovaikutusta ja yhdessä toimimista yhteisesti asetettujen tavoitteiden mukaisesti. (Lämsä 2013, 49- 51.)

Kumppanuuden peruspilareita ovat eri toimijoiden kyky dialogiseen vuorovaikutukseen, kunnioitus kumppaneiden välillä sekä luottamukseen perustuva toiminta. Luottamuksellisen yhteistyösuhteen syntyminen vaatii aikaa, valmiuksia tehdä yhteistyötä sekä perheen halua ottaa tarjottua apua vastaan. Dialogisuus tarkoittaa kykyä nähdä asiakkaat ja heidän läheisverkostonsa tasavertaisina suhteessa ammattilaisiin. Tasavertaisuus tulee näkyä suhtautumisessa tietoon, jota vanhemmat ja heidän läheisverkostonsa tuottavat. (Lämsä 2013, 49- 51.) Kumppanuus pohjautuu kahden tai useamman henkilön tekemäl- le sopimukselle yhteisiin tavoitteisiin pyrkimiseksi. Nämä eri toimijat jakavat niin haas- teet, vastuut, voimavarat kuin onnistumisetkin. Anna-Liisa Lämsä (2013, 51) on vertail- lut kasvatuskumppanuuden ja kasvatusyhteistyön eroja seuraavasti (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Kasvatusyhteistyön ja kumppanuuden erojen vertailua Lämsän (2013, 51) mukaan

Kasvatusyhteistyö	Kasvatuskumppanuus
Tiedottaminen vanhemmille	Vanhempien ja kasvatuksen ammattilais- ten vuoropuhelu ja dialogisuus
Rinnakkain toimiminen	Yhdessä toimiminen
Ongelmakeskeisyys	Ratkaisukeskeisyys ja kannattelevuus
Yksipuolinen asiantuntijuus	Jaettu asiantuntijuus

Tämän Lämsän (2013,51) tekemän yhteistyön ja kumppanuuden vertailun pohjalta on perusteltua todeta, että pelkkä eri ammattilaisten välinen yhteistyö ei riitä. On suunnat- tava kohti eri ammattilaisten välistä kumppanuutta, joka on dialogista, yhdessä tehtyä, ratkaisukeskeistä ja sen sisältämä asiantuntijuus on jaettua. Yhteistyön työorientaationa kumppanuus on perhelähtöistä eli perhe osallistetaan yhteistyöhön ja se nähdään oman asiansa asiantuntijana. Kumppanuus tuottaa moniasiantuntijuutta, kun kaikkien eri toi- mijoiden osaaminen huomioidaan tasavertaisesti ja kokonaisuudesta muotoutuu näin enemmän kuin vain osiensa summa. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 25.)

Kumppanuutta lasten kasvatusyhteisöissä on käsitelty myös dosentti Matti Rimpelä, joka on 1970-luvulta lähtien tehnyt tutkimusta lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Hän on jo eläkkeellä, mutta nykyään mm. konsultoi kuntia lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä. Rimpelä tuo esille, että vaikka perhe on lapsen tärkein kehitysyhteisö, se ei yksin riitä takaamana lapselle hyvinvointia, vaan mukaan tarvitaan myös muita toimijoita. Rimpelän mukaan tarvitaan kasvatuskumppanuutta lapsen ympärillä olevien eri toimijoiden ja vanhempien välillä. Kumppanuus edellyttää vuorovaikutusta instituutioiden välillä sekä vanhempien ja muiden lapsen kehitysyhteisöön kuuluvien ja ammattilaisten välillä. Ei tarvita lisää toimijoita tai erityisosajia vastaanotoille, vaan kumppanuutta eli joukkuepeliä jo olemassa olevien toimijoiden kesken. (Rimpelä 2014b; Rimpelä 2013, 30- 31.)

Rimpelän esille tuoma joukkuepeli edellyttää suuntaamista pois rakenteellisesta välinpitämättömyydestä, jossa eri toimijat toimivat itsenäisesti eri sektoreissa, kohti palvelurakenteen uudistamista systemisesti. Tämä Rimpelän systeminen muutos tähtää vuoteen 2020, jolloin ihanneltilassa kaikki lapsiperheiden, lasten ja nuorten palvelut olisivat saman katon alla ja eri toimijat toimisivat toisiinsa nähden kumppaneina. Rakenteellisesta välinpitämättömyydestä eroon pääseminen edellyttää kunnilta talousosaamista ja strategista ajattelua, jossa osataan nähdä se, että nyt tehtävät investoinnit maksavat itsensä takaisin vuosien päästä. On uskottava siihen, että investoinnit vahvistavat hyvinvointia ja sitä kautta tuovat taloudellista hyötyä, mutta vasta viiveellä. Tämä Rimpelän systemiseksi muutokseksi kutsuma muutos edellyttää kunnilta investointeja esimerkiksi perhetyöntekijöihin, arjen ”personal trainereihin” ja kodinhoitajiin. Imatran hyvinvointineuvola on hyvä esimerkki tällaisesta investoinnista, joka tuotti vuosien kuluessa hyviä tuloksia niin kuntatalouden kuin perheiden hyvinvoinnin näkökulmasta. (Rimpelä 2014b; Rimpelä 2013, 30- 31.)

Kumppanuus kasvattajien ja lapsiperheiden kanssa toimivien eri ammattilaisten kesken korostuu silloin kun vanhemman jaksamisessa tai kyvyssä kasvattaa lastaan esiintyy puutteita ja huolia. Tällöin kumppanuus yhteistyötahojen kesken nousee erityisen tärkeäksi ja sen toimivuutta testataan. Haasteet kumppanuuden toimivuudessa voivat tuottaa sen, että lapsi tai perhe jää eri toimijoiden väliin ilman, että toimijat kumppanuuteen perustuvassa yhteistyössä kohtaisivat lapsen ja perheen huolet aidosti. Kumppanuus edellyttää eri toimijoiden yhteistyötä niin, että vanhemmat ovat kuitenkin työskentelyn keskiössä ja heillä on mahdollisuus ohjata yhteisesti rakennettua toimintaa. Kasvatus-

kumppanuus ei tarkoita kasvatusvastuun siirtämistä vanhemmilta muille toimijoille, vaan vanhempien tukemista heti kun siihen nähdään tarvetta, mieluiten mahdollisimman varhain. (Rimpelä 2013, 32.)

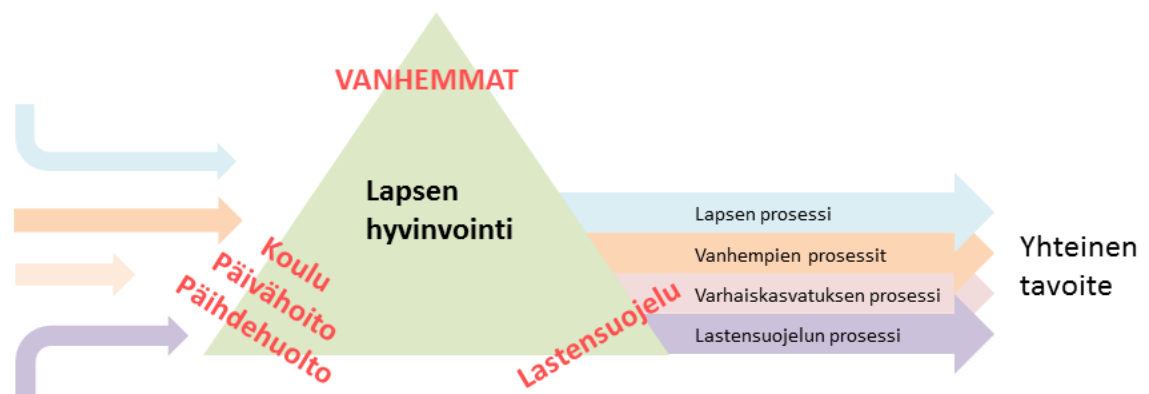
3.3 Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli käytännön apuna

Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli tukee eri toimijoiden kohtaamista ja antaa kohtaamiselle vaiheittain etenevän struktuurin. Mallia on mahdollista kehittää kulloisenkin tarpeen mukaan ja mallista on tehty myös verstaskuvaus Innokylän kehittämisareenaan, jossa on mahdollista tehdä mallista oma työversio (Innokylä 2014). Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli on perusteltua ottaa mukaan tähän opinnäytetyöhön, koska se on rakennettu asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistyöllä ja siinä on rakennettu strukturi asiakkaan ja eri toimijoiden kohtaamiseen. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli on kehitetty asiakasyhteistyössä vahvistamaan asiakkaan osallisuutta monitoimijaisessa yhteistyössä, mutta myös vahvistamaan ammatillisten toimijoiden yhteistyötä. Mallin avulla pyritään tukemaan myös lapsen osallistumista neuvotteluun, niin että lapsella on neuvottelun suhteen mahdollisimman turvallinen olo. Malli jättää kuitenkin huomiotta asiakkaan läheisverkoston mahdollisuudet yhtenä toimijana ammattilaisten ja asiakkaan kanssa ja siksi sen jatkokehittely läheisverkosto huomioiden on perusteltua. (Pyykönen 2013, 4- 6.)

Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli on kehitetty Kehrä II-hankkeessa (2011- 2013) ja kehittämisessä ovat olleet mukana Espoon, Helsingin sekä Vantaan peruspalveluiden toimijat lastensuojelusta, varhaiskasvatuksesta, koulusta ja päihdepalveluista. Malli on jo syntyperältään asiakaslähtöinen, koska sen kehittämisessä ammattilaisten lisäksi oli mukana lastensuojelun asiakkaana olevia nuoria ja heidän vanhempansa. Lähtökohtana mallin kehittämiseksi on ollut ajatus siitä, että lastensuojelutyö voi olla vaikuttavaa vain silloin, kun asiakas voi kokea olevansa tärkeä toimija yhteisessä prosessissa. Vaikka malli on kehitetty lastensuojelun ja muiden toimijoiden kohtaamisiin sopivat sen elementit kaikenlaisiin asiakkaiden ja ammattilaisten kohtaamisiin, joissa on mukana eri toimijoita. Osallisuuden kokemuksen tuottaminen asiakkaille tarkoittaa monitoimijaisen kohtaamisen mukaan yhdessä tuotettua tietoa, jossa asiakkaan tuottama kokemustieto nähdään yhtä merkityksellisenä kuin eri ammatillisten toimijoiden ammatillinen tieto. Kehrä II- hankkeen tavoitteet on määritelty Kaste- ja Lapsen ääni ohjelmien mukaan.

Valtakunnallisessa Kaste- hankkeessa korostetaan ehkäisevän työn ja varhaisen tuen vaikuttavuutta. Etelä-Suomen Lapsen ääni- kehittämisohjelmassa korostetaan puolestaan käytännön tasolla osallisuuden edistämistä, laaja-alaisen yhteistyön vahvistamista ja hyvien käytäntöjen kehittämistä. (Pyykönen 2013, 4- 6.)

Kehittämisessä mukana olleiden kaupunkien kumppaneina toimivat Helsingissä koulut, Vantaalla varhaiskasvatus ja Espoossa päihdepalvelut. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin kehittämiseen osallistuneet eri kaupunkien toimijat kehittivät omia mallejaan, jotta niiden soveltuminen kunkin työn ominaispiirteiseen työhön oli mahdollista, ja mallista tuli näin tarkoituksenmukainen. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malliin sisältyy kuitenkin myös yleispäteviä periaatteita. Mallissa olennaista on ottaa kaikki toimijat mukaan yhteistyöhön, jotta lapsen ja perheen hyvinvointi voidaan turvata. Yhteistyölle asetetaan yhteiset tavoitteet ja yhteistyö toimii sille asetettujen periaatteiden mukaan. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin periaatteet ovat turvallisuus, arvostus, välittäminen ja ratkaisukeskeisyys. Turvallisuus taataan luottamukseen ja toisten arvostamiseen, eli tasavertaisuuteen perustuvalla yhteistyöllä. Välittäminen tarkoittaa asiakkaan aitoa kohtaamista ja toivon näkökulman ylläpitämistä ratkaisukeskeisyyden kautta. Ratkaisukeskeisyys on ongelmakeskeisyyden vastakohta ja ongelman esittäminen edellyttää myös ratkaisuehdotusten aktiivista etsimistä. Kuvio 2 havainnollistaa sitä kuinka samansuuntainen työ vie tavoitetta parhaiten eteenpäin. (Socca 2013a.)

KUVIO 2. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin peruseriaatteena yhteinen tavoite (Socca 2013a.)

Monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin tavoitteena on saada kaikkien kohtaamiseen osallistuneiden tieto, ideat ja resurssit yhteisesti jaettavaksi ja sitä kautta käytäntöön lapsen edun mukaisesti. Tärkeää on, että kohtaamisen aikana tieto tilanteesta tulee jaettava, ratkaisuja mietitään yhdessä ja niiden pohjalta tehdään suunnitelma siitä miten ede-

tään. Hyvä vuorovaikutus on tiedon välittymisen kannalta olennaista ja turvallinen kohtaamisilmapiiri tukee onnistunutta vuorovaikutusta. Kaikkien osallisten tunteiden ja kokemusten huomioiminen on tärkeää, sillä kuulluksi tuleminen tukee perheen osallisuutta kohtauksissa. Monitoimijaisessa kohtauksissa perheen asioiden äärellä on useita toimijoita, mikä mahdollistaa sen, että apuresursseja on myös enemmän tarjolla, vastuuta jaetaan ja tavoitteisiin suunnataan yhdessä toisia tukien ja kannustaen. Kun monitoimijaisessa kohtauksissa on yhdessä määritelty mihin tähdätään, pysyy kaikkien toimijoiden suunta samana ja tavoitteisiin pääseminen vahvistuu. (Socca 2013b.)

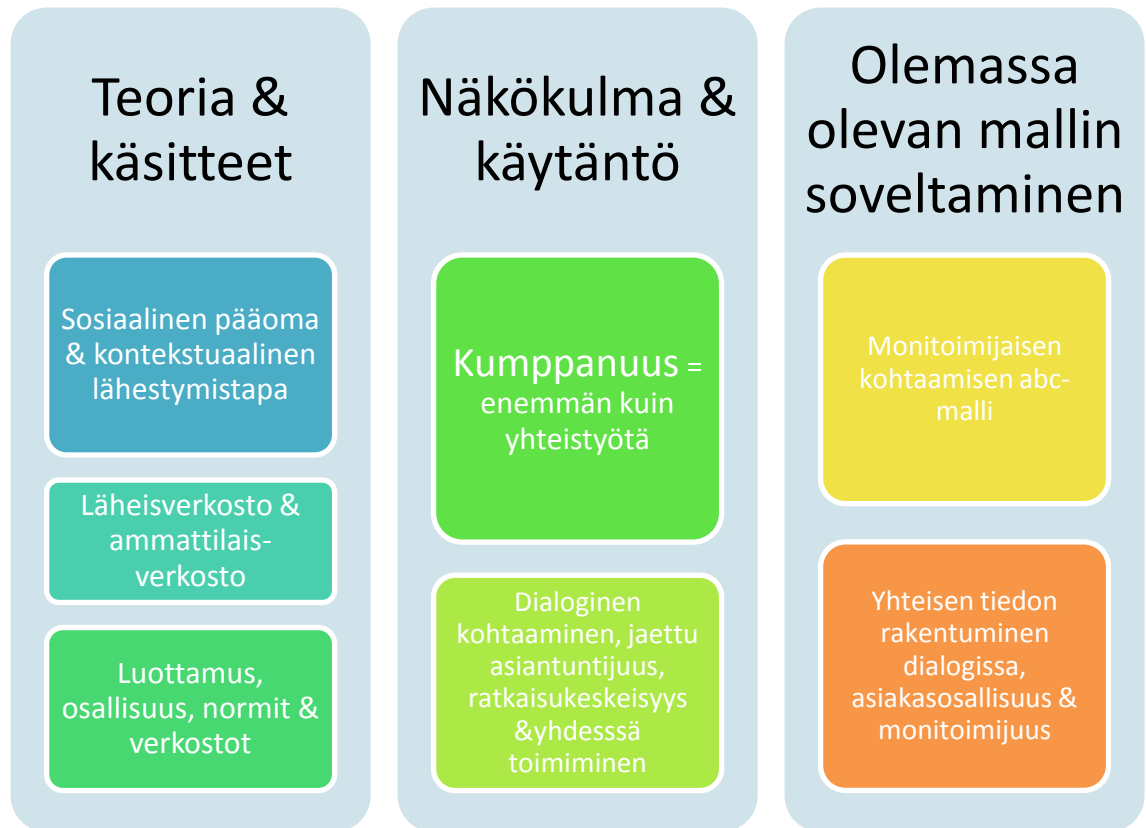
Monitoimijaisen kohtauksen abc-mallin mukaan varsinainen kohtaus kulkee selkeiden vaiheiden mukaan. Vaiheiden avulla varmistetaan, että kohtaus on turvallinen ja että kaikki tilanteen kannalta olennaiset asiat käsitellään kohtauksen aikana. Vaiheita on mallissa yhteensä kymmenen ja ne on lueteltu alla. (Socca 2013d.)

1. Läsnaolijat toivotetaan tervetulleiksi
2. Sovitaan kuka kirjaa muistion ja keille kaikille se lähetetään
3. Käydään läpi monitoimijaisen kohtauksen periaatteet
4. Rakennetaan asialista yhdessä
5. Käsitellään asialistalle nostetut asiat
6. Tehdään päätöksiä ja sopimus siitä miten edetään
7. Tehdään myös varasuunnitelma muutosten varalle
8. Pidetään yhteen vetävä puheenvuoro
9. Arvioidaan yhdessä miten tapaaminen sujui
10. Kiitetään kaikkia jotka osallistuivat kohtaukseen

Kohtauksen struktuurin lisäksi monitoimijaisen kohtauksen onnistumista lisää se, että kohtaus suunnitellaan hyvin ja valmistelu tehdään yhdessä perheen kanssa. Ennen kohtaukseen tulee huolehtia, että siihen osallistuvalla asiakkaalla on turvallinen olo kohtauksen suhteen ja asiakas tietää miksi kohtaus tulee järjestää. Järjestäjä huolehtii, että kohtaukseen varten varattu fyysinen tila on rauhallinen, sopii kuka vetää kohtauksen ja kuka kirjaa siinä keskustellut asiat ja tekee muistion. (Socca 2013c.)

3.4 Yhteenveto teoreettisista lähtökohdista

Edellä avatut käsitteet ja opinnäytetyön lähestymistavat on koottu yhteen alla olevaan kuvioon (kuvio 3).

KUVIO 3. Yhteenveto opinnäytetyön teoreettisesta lähestymistavasta, näkökulmasta ja kehittämisen taustalla olevasta mallista

Nämä kuviossa 3 esitellyt lähtökohdat kuvaavat niitä tekijöitä, joiden avulla perustellaan kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön elementtejä teorian ja käytännön näkökulmasta. Sosiaalinen pääoma ja kontekstuaalinen lähestymistapa toimivat teoreettisena taustoituksena ja vahvistavat sosiaalisten verkostojen olemassaolon edellytyksiä sekä sosiaalisten verkostojen tärkeyttä. Kumppanuus on näkökulma, jonka kautta ammattilaisverkoston ja läheisverkoston yhteistyötä lähestytään. Kumppanuus nähdään tässä työssä perustellusti yhteistyötä tehokkaampana ja vahvempana yhteistoiminnallisena auttamismuotona. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli antaa kumppanuuden näkökulmasta kehitettävälle ammattilaisten ja läheisverkoston väliselle yhteistyölle valmiin mallin, jota on mahdollista soveltaa. Jo olemassa olevan mallin käytöllä tahdon kunnioittaa sosiaalialalla tehtävää kehittämis- ja tutkimustyötä.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, joka pyrkii haastattelujen perusteella kerätyn empiirisen aineiston sekä jo olemassa olevan tiedon vuoropuhelun eli abduktiivisen päättelyn kautta syntyneen synteessin perusteella esittämään kehitysehdotuksia tutkittavaan aiheeseen. Tämä edellä kuvattu teoriaohjaava analysointitapa on prosessi, jossa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja jo olemassa olevat valmiit mallit. Tässä opinnäytetyössä aineistoa on tarkasteltu ammattilais- ja läheisverkoston, verkostojen välisen yhteistyön, kumppanuuden ja kehittämisen näkökulmasta. Aineistolähtöisen analyysin ja abduktiivisen päättelyn avulla syntyneitä tietoja on yhdistetty valmiiseen monitoimijaisen kohtaamisen abc-malliin, jota soveltaen on rakennettu verkostojen yhteistyön kumppanuusmalli.

4.1 Tutkimusstrategia

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä on laadullinen, jolloin tutkimus pyrkii kuvaamaan jotain valittua ilmiötä sekä ymmärtämään tiettyä toimintaa paremmin. Teoria tukee laadullista tutkimusta ja antaa sille rakenteen sekä perustelut. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Laadullinen tutkimus on prosessi, joka elää tutkimuksen edetessä. Tähän vaikuttaa laadullisen tutkimuksen tekijän inhimillisuus, joka tarkoittaa tutkijan ymmärryksen ja tietojen sekä taitojen kehittymistä tutkimuksen aikana. Prosessimaista luonnehdintaa puoltaa myös se, että tutkimuksen edetessä tutkimustehtävä voi vielä muokkaantua ja tutkimuksen eteneminen ei välttämättä ole etukäteen selvästi kuvattavissa. Laadullinen tutkimus antaa tutkijalle joustavuutta tutkimusta varten kerätyn aineiston analysoinnin ja teorianmuodostuksen suhteen tehtäville ratkaisuille. Laadullinen tutkimus ei niinkään pyri testaamaan jo olemassa olevia teorioita vaan kerätyn ja käsitellyn aineiston perusteella tehtävän tutkimuskohteen käsitteellistämiseen. Tutkijalle laadullinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden syventää prosessin edetessä käsitystään tutkittavasta ilmiöstä oppimisprosessin tavoin. (Kiviniemi 2007, 70- 76.)

Laadullinen tutkimus soveltuu hyvin kehittävään tutkimukseen, jolla pyritään haastamaan olemassa olevia systeemejä ja kehittämään niiden toimintaa. Tällaista tutkimusta kutsuaan myös nimellä tutkimuksellinen kehittämistoiminta, missä nimensä mukaisesti

yhdistyy tutkimus ja kehittäminen. Sen periaatteet soveltuvat hyvin hyödynnettäväksi kehittämiseen pyrkivässä ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan periaatteet voidaan tiivistää kolmeen olennaiseen asiaan. Ensinnäkin tutkimuksellinen kehittämistoiminta on laadullista tutkimusta, jossa olennaista on aineiston syvälinen analyysi eikä niinkään yleistettävyys tai toistettavuus. Ensisijaisesti tutkimuksellisella kehittämistoiminnalla pyritään nimensä mukaisesti tutkimuksen avulla kehittämään jotain, esimerkiksi tuotetta, palvelua tai jonkin prosessin systematisointia. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa olennaista on pyrkimys muutokseen ja jonkin konkreettisen tuottamiseen. Toiseksi tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa olennaista on kehitetyn tuotteen tai palvelun käyttökelpoisuus, jotta tuote palvelee sen käyttäjiä niin ammattilaisia kuin asiakkaitakin. Kolmanneksi tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta on olennaista nostaa esiin kehittämisen tavoitteellisuus, joka edellyttää sen perustelemista, mitä kehitetään ja miksi. Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkimukselle asetettuja tutkimuskysymyksiä voidaan tutkimuksen edetessä tarkastella uudelleen ja tutkimuskysymykset voivat muuttua esimerkiksi aineiston analyysin yhteydessä. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa kehittämisen rinnalla korostuu kuitenkin tutkimuksellisuus ja uuden tiedon tuottaminen. (Toikko & Rantanen 2009, 21- 23, 56.)

4.2 Kohdejoukon määrittely, aineistonkeruu

Tutkimuksen kohdejoukkona ovat lapsiperheille varhaista tukea peruspalveluissa tarjoavat ammattilaiset sekä lastensuojelun varhaisen tuen ammattilaiset Ylöjärvellä. Kohdejoukkoon valikoituvat ne toimijat, jotka tarjoavat palveluita perheille joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Varhainen tuki lapsiperheille Ylöjärven kaupungin toimesta tapahtuu neuvolan, perhekeskuksen perheneuvolan ja päivähoidon sekä kotihoidon perhetyön toimesta. Lastensuojelun perhetyö ja sosiaalityöntekijöiden työ on lastensuojelun alaista työskentelyä, mutta haastateltaviksi valittiin myös lastensuojelun perhetyöntekijät, antamaan lastensuojelun näkökulmaa aiheeseen. Tämä kohdejoukko on rajautunut Ylöjärven kaupungin perusturvaosaston strategian 2014- 2019 vuodelle 2019 määrittämän tavoitteen kautta, jonka mukaan: ” Neuvolan, päivähoidon ja lastensuojelun ennaltaehkäisevä yhteistyö sujuu saumattomasti”. Strategian yksi näkökulma on osaaminen ja kehittyminen, jossa kriittisenä menestystekijänä ovat ehkäisevä ja kuntouttava työtap. Tämä strategian osio asettaa tavoitteeksi hyvinvointineuvolan vakiintumisen, mikä edel-

lyttää yhteistyömuotojen kehittämistä perhetyön, perhekeskuksen, lastenneuvolan ja päivähoiton kesken. (Ylöjärven perusturvaosaston strategia 2014- 2019.)

Aineisto kerättiin haastattelemalla Ylöjärvellä lapsiperheille varhaista tukea tarjoavia ammattilaisia. Haastatteluihin osallistui yhteensä kymmenen neuvolan, päivähoiton, kotihoidon perhetyön sekä lastensuojelun perhetyön ammattilaisia. Kolme haastattelua toteutettiin yksilöhaastatteluna, kaksi parihaastatteluna ja yksi kolmen hengen ryhmähaastatteluna, eli haastattelutilanteita oli yhteensä kuusi. Haastatteluiden kokoonpanojen erilaisuus oli resurssikysymys, koska esimerkiksi päivähoidosta kolmen erillisen työntekijän irrottaminen haastatteluihin olisi ollut työaikojen puitteissa haastavaa, eikä opin- näytteen ollut tarkoitus tuottaa lisätyötä haastatteluihin osallistuville. Haastateltavat saatiin lähestymällä heidän esimiehiä saatekirjeellä (liite 1). Esimiehet ehdottivat haas- tateltavia ja antoivat heidän yhteystietonsa, jotta haastattelun ajankohdasta saatiin sovit- tua haastateltavien kanssa.

Haastattelu on tutkijan kannalta joustava tapa kerätä aineistoa, sillä kysymykset on mahdollista toistaa ja tutkimusaiheesta on mahdollista käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelun avulla kerätään laadullisen tutkimuksen aineistoa, jota on mahdol- lista analysoida aineistolähtöisesti. Tämän opinnäytetyön haastattelut toteutettiin puoli- strukturoidun haastattelulomakkeen avulla (liite 4). Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, joihin ei ole vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltavilla on mahdollisuus vastata omin sanoin. (Eskola & Suoranta 1998, 86- 87). Puolistrukturoitu lomakehaastattelu toteutettiin tässä opinnäytetyössä niin, että jokaisessa haastattelussa lomakkeeseen kirjatut kysymykset esitettiin samassa järjestyk- sessä ja kysymykset oli laadittu niin, että ne seurasivat teemallisesti toisiaan.

Haastatteluiden kaksi pääteemaa muodostuivat tutkimuskysymysten pohjalta. Teemat olivat lapsiperheiden läheisverkot ja ammattilaisverkot varhaisen tuen peruspalve- luissa. Kysymykset oli aseteltu niin, että verkostoista ja niiden hyödyntämisestä saatai- siin mahdollisimman monipuolisesti tietoa etenkin ammattilaisverkoston ja läheisver- koston välisen yhteistyön kehittämisen näkökulmasta. Osa haastattelun kysymyksistä oli niin tarkkoja, että niihin oli mahdollista vastata vain kyllä tai ei. Näiden tarkkojen ky- symysten kohdalla hyödynsin haastattelun vuorovaikutuksellisuutta ja pyysin haastatel- tavia perustelemaan vastaustaan. Haastattelurunko sisälsi myös avoimia kysymyksiä, joihin haastateltavan oli mahdollista vastata vapaammin. Koska pyrkimyksenä oli, ettei

tutkimukseen osallistuminen vie haastateltavilta kohtuuttomasti ajallisia resursseja, oli perusteltua käyttää puolistrukturoitua lomaketta haastattelun runkona. Selkeästi ja tarkkojen kysymysten myötä etenevän haastattelun avulla haastatteluun käytettävä aika oli mahdollista arvioida mahdollisimman hyvin etukäteen. Haastattelut oli tarkoitus toteuttaa maksimissaan 90 minuutin aikana, mutta pääsääntöisesti haastattelut kestivät n. 60 minuuttia.

Haastattelut nauhoitettiin nauhurilla. Nauhoittaminen oli kaikkien haastateltavien tiedossa ja asia käsiteltiin haastateltavien kanssa suullisesti ja kirjallisesti (liite2). Haastatteluista syntyi yhteensä n. seitsemän tuntia nauhoitettua materiaalia. Nauhoittamisesta oli tiedotettu haastateltavien esimiehille jo haastattelusta sovittaessa (liite1). Litterointi eli aineiston purkaminen tekstiksi tehtiin mahdollisimman pian haastattelun toteuttamisen jälkeen, pääsääntöisesti jo seuraavana päivänä haastattelusta. Valikoiva litterointi soveltui hyvin tämän tutkimuksen aineiston purkamiseen, koska tutkimuksen tavoitteena ei ollut esimerkiksi diskurssianalyysi, joka olisi vaatinut tarkkaa litterointia (Ruusuvoori ym. 2010, 424). Litteroitua aineistoa syntyi yhteensä 106 sivua. Kaikki haastattelut kirjattiin erillisesti haastattelurunkoon jatkokäsittelyä varten. Haastateltavien kanssa käytiin yhdessä läpi, että haastattelut tehdään luottamuksellisesti ja tunnistettavuus tutkimuksesta ei ole mahdollista. Haastateltavat allekirjoittivat tutkimuksen taustoihin ja eettisyyteen tutustuminen – lomakkeen (liite 3).

4.3 Tutkimusaineiston analyysi

Litteroidun aineiston analysoinnissa käytin aineistolähtöistä ja teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Tällöin voidaan puhua myös abduktiivisesta päättelystä, joka tarkoittaa aineistolähtöisyyden ja olemassa olevien valmiiden mallien vaihtelua tutkimusprosessissa. Aineistolähtöisessä analyysissä annetaan aineiston puhua puolestaan ja analyysiyksiköt nousevat puhtaasti aineistosta. Aineistolähtöisyydellä pyritään löytämään aineistosta tutkimuskysymysten avulla rajatun ilmiön kannalta oleellista tietoa. Se soveltuu hyvin haastatteluiden perusteella kerätyn aineiston analysointiin ja sen avulla analyysia on mahdollista tehdä systemaattisesti ja objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97, 99, 105.)

Vaikka objektiivisuuteen pyritään, niin tutkijan on kuitenkin lähes mahdotonta suhtautua aineistoonsa kuin tyhjänä tauluna eli ”tabula rasana” ilman aineiston käsittelyyn vaikuttavia aiempaa teoreettista tietämystä. Aineistolähtöinen analyysi onkin tämän vuoksi saanut osakseen arvostelua, koska tutkijan tapaan suhtautua aineistoon ja siitä nouseviin asioihin vaikuttavat väistämättä tutkijan aiemmat käsitykset, teoreettinen tietämys, tutkimuksen asettelu ja siinä käytetyt menetelmät. Näitä aineistolähtöisen analyysin haasteita on mahdollista lähteä purkamaan teoriaohjaavan analyysin avulla, joka ei pohjaudu täysin teoriaan, vaan teoria on apuna analyysin edetessä. Analyysiyksiköt nousevat aineistosta mutta nimensä mukaisesti teoria ohjaa aineiston analyysin kulkua, ei testaa jo olemassa olevaa teoriaa vaan pyrkii tekemään aineistosta löytöjä ja antamaan uutta suuntaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96- 97.)

Haastattelujen perusteella saadun aineiston analysoinnin aloitin aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaan kolmiportaisesti I.) aineiston redusointi eli pelkistäminen, II.) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja III.) aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108- 111). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysiä noudattaen pelkistin litteroidun aineiston tutkimuskysymysteni mukaisesti. Pelkistäminen tarkoittaa haastatteluaineiston tiivistämistä ja karsimista tutkimukselle olennaisten asioiden mukaan. Pelkistämistä ohjaavat tutkimuskysymykset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108- 111.) Pelkistämisen tein ensin jokaiselle haastattelulle erikseen, sitten yhdistin kaikki haastatteluista nousseet pelkistetyt vastaukset samaan kehikkoon haastattelulomakkeen mukaisesti. Pelkistetyt ilmaukset vein vielä takaisin puolistrukturoidun lomakkeen kysymyksien yhteyteen, josta muodostuivat koko haastatteluaineistosta syntyneet pelkistetyt vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Alkuperäisestä 106 sivun litteroidusta aineistosta jäi pelkistämisen eri vaiheiden kautta jäljelle yhdeksän sivua pelkistettyä materiaalia. Jatkoin aineiston käsittelyä klusterointia hyväksi käyttäen. Klusteroinnilla tarkoitetaan aineiston ryhmittelyä toisiaan muistuttavien ryhmien mukaan hakemalla aineistosta pelkistettyjä ilmauksia ja niiden alaluokkia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108- 111).

Klusterointia seurasi aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen sekä pelkistetyistä ilmaisuista muodostettujen alaluokkien ja yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi ja tätä kautta teoreettisten käsitteiden luominen. Abstrahoinnissa edetään aineistosta nousseiden alkuperäisilmausten kautta teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112- 113). Klusterointi toteutettiin litteroidun aineiston pelkistämisen

jälkeen. Siinä pelkistetystä aineistosta lähdetään hakemaan toistuvia ilmauksia, joiden perusteella aineistosta muodostetaan alaluokkia, niiden perusteella yläluokkia ja viimeiseksi pääluokkia. Alla on esimerkki klusteroinnista ja prosessista, joka alkaa pelkistetystä ilmauksesta ja päättyy pääluokan löytymiseen (taulukot 1 & 2). Pääluokan löytymisen aineistosta edellytti vähintään kolmen toisilleen samankaltaisen ilmauksen löytymistä.

TAULUKKO 2. Pelkistetty ilmaus ja alaluokka klusteroinnin avulla

pelkistetty ilmaus	alaluokka
<i>”Itselle (työntekijä) se tuo tosiaan paljon tietoa, minkälainen tilanne perheellä sitten on täällä. Juuri perheellekin varmasti on siitä niinku hyötyä, kun ne saa sen tavallaan tietoon tai yhdessä mietitään, niin tulee semmosia ahaa- elämyksiäkin siihen”</i>	tieto asiakkaan verkostosta tuottaa hyötyä asiakas hyötyy kun tietää eri viranomaisverkostoista
<i>”Se on vaan semmonen sekava sotku ikään kuin ne ihmiset siinä asiakkaan ympärillä”</i>	tieto tuottaa haasteita, jos ei saa tietoa asiakkaan läheisverkostosta

TAULUKKO 3. Alaluokka, yläluokka ja pääluokka klusteroinnin avulla

alaluokka	yläluokka	pääluokka
tieto asiakkaan verkostosta tuottaa hyötyä asiakas hyötyy kun tietää eri viranomaisverkostoista	tiedon kulku	tieto
tieto tuottaa haasteita, jos ei saa tietoa asiakkaan läheisverkostosta	tiedon kulkemattomuus	

Klusteroinnin ja abstrahoinnin jälkeen aineistosta nousseiden pääluokkien ryhmittelyn avuksi otin arviointi ja kehittämistyökaluksi soveltuvan SWOT- analyysin, jota käytin soveltaen aineistosta nousseiden pääluokkien mukaan. SWOT- analyysissä arvioitavat

ja kehittämistä kaipaavat asiat ja niiden suhteet saadaan näkyväksi nelikentän avulla. Perinteisessä SWOT- analyysissä nelikenttä jaotellaan laittamalla vierekkäin vahvuudet ja heikkoudet ja niiden alle vierekkäin mahdollisuudet ja uhat. Tässä opinnäytetyössä sovelsin SWOT- analyysiä aineiston mukaan ja kirjasin nelikenttään aineiston perusteella kumppanuusyhteistyön ja sen kehittämisen hyödyt ja haasteet sekä mahdollisuudet ja uhat. Korvasin perinteisen SWOT- nelikentän vahvuudet hyödyillä ja heikkoudet haasteilla. Nämä nelikentän osat näkyivät myös haastattelukysymyksissä ja siksi niiden tuominen nelikenttään oli perusteltua ja analyysin kannalta järkevää. Nelikenttä mahdollistaa aineiston tarkastelun useasta eri näkökulmasta ja sen avulla on mahdollista tuoda näkyväksi, mitä hyötyä kehittämisestä olisi, mitä haasteita kehittämiseen liittyy, jo olemassa olevat hyvät asiat eli mahdollisuudet sekä mitkä asiat uhkaavat kehittämistä. SWOT - analyysin avulla on mahdollista työstää haasteita ja uhkia sekä pyrkiä löytämään keinoja joiden avulla ne voitaisiin muuttaa hyödyiksi ja mahdollisuuksiksi. (Kainlauri 2007, 34.)

SWOT- analyysiä hyödynsin aineiston analyysissä kolmeen eri otteeseen asettamalla aineistosta nousseita pääluokkia nelikenttään. Ensin asetin edellä kuvattuun SWOT- nelikenttään ammattilaisverkoston yhteistyöhön liittyvät hyödyt ja haasteet sekä mahdollisuudet ja uhat (kuvio 4, s.44). Seuraavaksi asetin nelikenttään läheisverkostoon ja sen yhteistyöhön mukaan ottamiseen liittyvät hyödyt ja haasteet sekä mahdollisuudet ja uhat (kuvio 5, s.51). Näiden kahden ensimmäisen nelikentän avulla lähdin hakemaan vastausta ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni; Mitkä ovat ammattilaisverkoston ja läheisverkoston yhteistyön mahdollisuudet, haasteet, hyödyt ja uhat? Kolmas nelikenttä (kuvio 9, s.61) kuvaa niitä tekijöitä, jotka osaltaan vastaavat toiseen tutkimuskysymykseen; Miten ammattilaisverkoston ja läheisverkoston yhteistyötä tulisi kehittää, jotta nämä kaksi verkostoa voisivat toimia yhteistyökumppaneina? Yhdistin kolmanteen nelikenttään kahden ensimmäisen nelikentän annin ja lähdin näin tarkastelemaan, miten läheisverkosto voitaisiin ottaa ammattilaisverkoston kumppaniksi.

5 TULOKSIA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyön tutkimustuloksia ja kehittämisideoita, jotka ovat rakentuneet varhaista tukea tarjoavien ammattilaisten haastatteluaineiston analyysistä. Tutkimustulosten esittelyssä käytän lainauksia alkuperäisaineistosta, saadakseni haastatteltujen ammattilaisten äänen kuuluviin. Kuten opinnäytetyön analyysin kuvauksessa toin esille, asetin aineistosta esiin nousseet tietoon ja voimavaroihin liittyvät hyödyt, haasteet, mahdollisuudet ja uhat nelikenttään SWOT- analyysiä soveltaen. Luvut rakentuvat niin, että esittelen nelikenttien avulla aineistosta nousseita asioita ensin ammattilaisverkoston eri toimijoiden yhteistyön näkökulmasta, sitten läheisverkoston mukaan ottamisen näkökulmasta. Lopuksi vedän nämä kaksi näkökulmaa yhteen ja esittelen kehittämisideoita ammattilaisten ja läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvalle yhteistyölle. Kehittämisideat pyrkivät tukemaan kumppanuuteen pohjautuvaa ammattilaisten ja läheisverkoston yhteistyötä, jota tukevan struktuurin rakentamisessa on sovellettu jo olemassa olevaa monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallia.

5.1 Ammattilaisten välinen yhteistyö

Ammattilaisten välistä yhteistyötä on perusteltua avata ensin, koska sen toimivuus ja siinä esiin tulevat rakenteet tukevat läheisverkoston mukaan ottamista ammattilaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Ammattilaisten välinen yhteistyö sen toimivuus ja haasteet vaikuttavat myös ammattilaisten kykyyn laajentaa toimintaansa niin, että perheiden läheisverkosto otettaisiin mukaan yhteistyöhön kumppanuuden näkökulmasta. Haastatellut neuvolan, varhaiskasvatuksen ja perhetyön ammattilaiset kokivat, että yhteistyö lähikollegoiden ja muiden toimijoiden kanssa toimii pääsääntäisesti hyvin. Toimivan yhteistyön taustalla nähtiin vaikuttavan vahvasti työntekijöiden oma halu tehdä yhteistyötä, sekä kyky nähdä yhteistyön tuottavan lisää voimavaroja niin perheelle kuin ammattilaisillekin. Haasteena koettiin yhteistyö lastensuojelun toimijoiden kanssa, etenkin tiedon kulun näkökulmasta. Tieto ja voimavarat nousivat keskeisinä käsitteinä ammattilaisten haastatteluista. Yhteistyön hyötyjä, haasteita, mahdollisuuksia ja uhkia on kuvattu nelikentässä (kuvio 5). Ammattilaisten väliseen yhteistyöhön liittyvät haastattelukysymykset löytyvät haastattelulomakkeen B- osiosta (liite 4).

5.1.1 Ammattilaisten välinen yhteistyö ja tieto

Työntekijöiden kokemusta hyvin toimivasta yhteistyöstä, vahvistaa työntekijöiden mahdollisuus konsultoida toisiaan jouhevasti. Konsultointi tapahtuu pääsääntöisesti puhelimitse tai kohdatessa, koska kaikkien eri toimijoiden välillä ei ole yhteistä tietojärjestelmää. Yhteistyöpalavereita työntekijöiden kesken järjestetään vaihtelevasti, osa työntekijöistä kuuluu esimerkiksi hyvinvointineuvolaan tai muuhun yhteistyöryhmään, jonka kautta on mahdollista myös konsultoida ja jakaa tietoa. Avoimuus eri toimijoiden kesken koettiin tukevan toimivaa yhteistyötä. Avoimuus ja luottamus eri toimijoiden välillä syntyvät ja vahvistuvat kohtaamisten kautta. Yhteistyö mahdollistuu parhaiten silloin kun, työntekijät tuntevat toisensa ja tietävät toistensa työnkuvan. Käytännössä toimivan yhteistyön mahdollistavat yhteensopivat aikataulut, yhteiset toimitilat, eri toimijoiden myönteinen suhtautuminen yhteistyöhön. Ammattilaisten välinen toimiva yhteistyö edellyttää dialogia, mikä tarkoittaa yhdessä tuotettua ymmärrystä, jota kukaan toimija ei yksin voi saavuttaa. Dialogi ammattilaisten välillä edellyttää avoimuutta, luottamusta ja yhteistä pyrkimystä kohti asetettuja tavoitteita. (Isoherranen 2008, 65.)

Kyllä yhteistyö toimii ihan hyvin, kun sen vaan saa aikaseksi. Että itekin voi aivan hyvin kerätä jonkun porukan, että ei se ole toisten tehtävä kyllä tehdä. Kyllä se vähän niinku omasta aktiivisuudestakin on kiinni, miten se sitten toimii tää yhteistyö. Jos on joku ongelmatilanne, täytyis olla enemmän aikaa sille ja kerätä sit tämmönen just joku vertaistuki tai isompi porukka miettiin niitä asioita. Ettei kukaan jäisi niinku tavallaan yksin siinä hommassa. N10

Yhteistyö eri toimijoiden välillä edellyttää asiakkaan antamaa lupaa yhteistyölle. Työntekijät kokivat, että pääsääntöisesti asiakkaat antavat luvan tehdä yhteistyötä ja vaihtaa tietoja muiden ammattilaisten kesken. Lupa asiakkaalta pyydetään pääsääntöisesti suullisesti, joissakin tapauksissa kirjallisesti. Ammattilaisten välinen yhteistyö pitää myös sisällään tietoon liittyviä haasteita. Salassapitovelvollisuus sitoo työntekijät huolehtimaan siitä, ettei asiakkaiden asioista voi keskustella muiden toimijoiden kanssa ilman asiakkaan lupaa. Tiedon kulkemisen suurimmaksi haasteeksi ja uhaksi koettiin lupaasiat.

Se luvan puuttuminen, se on suurin uhka...N4

Jos asiakas ei anna lupaa tietojen vaihtamiseen eri ammattilaisten välillä, niin yhteistyötä eri toimijoiden välillä ei pääse syntymään ja tieto voi jäädä vain yhdelle toimijalle. Työntekijät kokivat, että tieto työntekijöiden välillä kulkee pääsääntöisesti hyvin. Las-

tensuojelun suhteen koettiin kuitenkin järjestelmällistä huolta tiedonkulun suhteen. Lastensuojeluilmoituksen tehnyt työntekijä ei saa tietoa perheen tilanteesta ja siitä, miten ilmoitukseen on reagoitu. Työntekijä ei saa tietoonsa onko perheessä aloitettu tukitoimia ja tulisiko hänen työntekijänä reagoida tilanteeseen jotenkin. Tämä aiheutti haastateltavissa huolta perheen tilanteen etenemisen suhteen. Haastateltavat toivat myös esiin, että kaikkien ammattilaisten tavoitteena on kuitenkin hyvinvoiva perhe ja siksi perheen tilanteeseen liittyvät tiedot olisi tärkeää olla kaikkien toimijoiden tiedossa. Haastateltavat korostivat, että sellaisia asiakkaita onneksi on vähemmän, jotka eivät anna lupaa tietojen vaihtamiseen.

Resurssien näkökulmasta haasteena tuotiin ensisijaisesti esiin aika. Aikaa perheiden kohtaamisiin tai muiden ammattilaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön koettiin olevan liian vähän. Aikatauluja on haastavaa sovittaa yhteen tai jotain henkilöä ei saa kiinni puhelinajallakaan. Myös työntekijäresurssit nostettiin esiin, ammattilaiset jakoivat valtakunnallisen huolen siitä, että avun tarvisijoita on enemmän kuin apua pystytään tarjoamaan.

...kaikilla on hirvee kiire, ehkä se, että me ei tiedetä aina mitä toiset tekee, mikä on toisten työnkuva. N4

Ammattilaisten väliseen yhteistyöhön liittyy tiedon näkökulmasta vielä yksi olennainen haaste, joka on tiedon puute eri toimijoiden työnkuvasta. Työntekijät kokivat, etteivät aina tiedä kehen ottaa yhteyttä kun perhe tarvitsee apua. Ammattilaiset kokivat, että he tarvitsevat muiden ammattilaisten tukea kun pohditaan mitä apua perhe tarvitsee. Vastuiden jakamisesta voi myös olla epäselvyyttä, mikä voi aiheuttaa sen, ettei tiedetä kelle kukakin asiakas kuuluu ja kuka ottaa asian hoitaakseen.

5.1.2 Ammattilaisten välinen yhteistyö ja voimavarat

Ammattilaiset tuottivat, että toisten ammattilaisten kanssa jaettu tieto ja yhdessä tehty työ sekä rakenteet jotka tukevat työntekijöiden kehittymistä tuottavat heille lisää voimavaroja työhön. Työntekijät toivoivat kuitenkin vielä lisää mahdollisuuksia jakaa tietoja ja taitoja ja arvelivat, että se tuottaisi lisää voimavaroja ja mahdollisuuksia tehdä työtä paremmin sekä vaikuttavammin. Työnohjausta kaivattiin työn tekemisen ja työntekijänä kehittymisen tueksi. Samat työntekijöiden voimavaroihin vaikuttavat asiat huomattiin myös Harava-projektissa (2000- 2004), mikä oli lastensuojelujärjestöjen ja

julkisen sektorin yhteistoimintahanke. Hankkeen tavoitteena oli tuottaa yhteistoimintamalleja lasten ja nuorten psykososiaalisiin palveluihin. Harava-projektin tuottamien kokemusten mukaan juuri työntekijöiden toimivat konsultaatiokäytännöt, yhteiset tietojen ja taitojen jakamisen areenat, työn kehittäminen ja työnohjauksen järjestäminen tuottavat työntekijöille lisää voimavaroja. (Arponen, Kihlman & Välimäki 2004, 36.)

KUVIO 4. Ammattilaisverkoston yhteistyön hyödyt ja haasteet sekä mahdollisuudet ja uhat nelikentässä kuvattuna

Ammattilaiset kokivat, että eri toimijoiden välinen yhteistyö mahdollistaa kokonaisvaltaisen avun tuottamisen perheille, kun kaikkien ammattilaisten osaaminen saadaan perheiden tueksi. Yhteistyö eri toimijoiden välillä vaatii toimivia rakenteita, jotta yhteistyön vaatimaa yhteistä tietoa ja käytännön taitoja voidaan jakaa sujuvasti. Ammattilaisten haastattelut vahvistivat sosiaalisen pääoman teorian käsitystä siitä, että eri toimijoiden välinen avoin vuorovaikutus ja sitä kautta syntyvä luottamus vahvistaa ammattilaisverkoston toimivuutta (Möttönen 2002, 124).

5.2 Läheisverkoston mukaan ottaminen

Läheisverkostoon keskittyvässä haastattelujen A-osiossa (liite 4) nousivat niin ikään esiin kaksi näkökulmaa, tieto ja voimavarat. Nämä kaksi tekijää on mahdollista asettaa nelikentän eri osioihin (kuvio 5), koska tieto ja voimavarat voivat olla yhtä aikaa hyö-

tyä, haasteita, mahdollisuuksia tai uhkia tuottavia. Kuten ammattilaisten välistä yhteistyötä käsittelevässä kappaleessa myös tässä kuvaan, mitä haastateltavat tuottivat tietoon liittyen ja miten voimavarat nousivat esiin. Aivan aluksi tarkennan haastateltavien käsityksiä perheiden läheisverkostoista.

Tutkimukseen osallistuneen haastateltavat kuvasivat asiakkaan läheisverkostoon kuuluvan niin ammattilaiset, kuin sukulaiset, ystävät, vertaistuki ja naapurit. Sosiaalisen pääoman luokittelun mukaan tämä edellä kuvattu läheisverkoston määritelmä pitää sisällään sitovaa (perhe ja suku), yhdistävää (vertaistuki) ja yhteen liittävää (asiakas ja palveluntarjoajat) pääomaa (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 296). Läheisverkosto ymmärretään sellaisena, joka kuuluu oleellisesti arkeen, jolta saa tukea ja apua. Läheisverkostoon voivat kuulua sukulaiset, ystävät, naapurit, vertaiset sekä viranomaistahot kuten neuvolan ja päivähoiton työntekijät. Tässä kappaleessa läheisverkostoa käsitellään niin kutsuttujen informaalien toimijoiden kautta. Näitä ovat sukulaiset, ystävät, naapurit ja vertaiset (Sihvo 1996, 167). Alla on lainauksia haastateltavien läheisverkostokuvauksista.

...jotka kuuluu oleellisesti siihen perheen arkielämään, semmoset ihmiset.
N2

...ne läheiset ihmiset jotka on siinä tukena ja auttamassa, elämän eri tilanteissa. N8

Voi olla ihan erilainen jokaisella, miten asiakas itsekin sen kokee, tietenkin ammattilaisena koen tietyllä tavalla mutta asiakkaan näkemys voi olla ihan erilainen näkemys. N3

...jos perheessä käy paljon perhetyöntekijä, niin se kuuluu myös siihen läheisverkostoon. N6

Asiakkaan läheisverkoston kartoittaminen kuului kaikkien haastateltavien työtehtäviin ja se oli luonnollinen osa asiakaskohtaamisia. Läheisverkoston kartoittaminen vahvistaa ammattilaisten mahdollisuutta nähdä asiakas hänen kontekstistaan käsin sekä avun hakemisen sitä kautta läheltä asiakaspintaa (Toikko 2012, 84). Haastatelluilla työntekijöillä on käytössään useita erilaisia työvälineitä ja menetelmiä läheisverkoston kartoittamiseen ja esille nostamiseen, joten opinnäytetyön ei ole tarpeen tuottaa uusia välineitä kartoitusvaiheeseen. Käytössä olevia välineitä ovat mm. verkostokartta, elämän tärkeät asiat – kortit ja lapsen oman kirjan perhekuva. On myös olemassa spesifejä eri alojen ammattilaisilla käytössä olevia työvälineitä, kuten kyselykaavakkeet neuvolan laajoissa tarkastuksissa, varhaiskasvatussuunnitelmat, päivähoiton aloittamiskaavake ja palvelu-

suunnitelma kotihoidon aloituksessa, jossa läheisverkostoon kuuluvia ihmisiä käydään asiakkaan kanssa läpi. Työvälineitä ovat niin ikään kysely ja juttelu asiakaskohtaamisessa. Vanhemmat myös kertovat itse oma-aloitteisesti asioistaan työntekijöille, sekä selvittävät palveluita omaehtoisesti esimerkiksi ilmoitustaulun tiedotteista.

Menetelmiä läheisverkoston kartoittamiseen käytetään eri tavoin, lomakkeita täytetään yhdessä perhetapaamisissa työskentelyn alussa tai asiakkaat täyttävät kotona ja ne käydään yhdessä läpi. Asiakkaan tilanteesta tehdään uudelleen kartoitus jos perheen tilanne sitä vaatii, kuten muuttunut elämäntilanne ja vanhemman väsymys. Läheisverkoston kartoitus ei rajoitu vain perheen ympärillä olevien informaalien auttajien ja tukijoiden kartoittamiseen, vaan työntekijät kartoittavat myös perheiden tukena toimivia muita toimijoita. Kartoittamisen lomassa perheelle voidaan helposti kertoa olemassa olevista tukimuodoista ja eri auttajatahoista. Haastateltavat toivat myös ilmi, että eivät aina ensisijaisesti mieti viranomaisten tarjoamaa apua perheelle, vaan pyrkivät yhdessä löytämään tukea myös läheisverkostosta. Tätä ajatusta tukee myös Varpu-verkosto, eli varhaisen puutumisen vastuuverkoston eettiset toimintaperiaatteet, joihin on kirjattu, että parhaimmillaan ammattilaisten tarjoama tuki täydentää läheisverkoston antamaa tukea, eikä toisin päin (VARPU).

... jos nyt mieltii, että mistä viranoamaiselta sais apua, niin pohditaan asiakkaan kanssa sitä läheisverkostoo, että oisko siellä jotain ihmisiä mistä sitä apua vois saada. N2

5.2.1 Läheisverkostoista nouseva tieto

Ammattilaiset toivat esiin, että tieto ja sen kulkeminen on olennaista niin asiakkaan kuin työntekijänkin näkökulmasta. Tietoa tulee osata käyttää asiakkaan hyväksi ja sitä tulee osata hakea myös muista kuin ammattilaislähteistä näkemällä myös asiakkaan läheisverkostoon kuuluvat ihmiset asiantuntijoina ja tiedon tuottajina. Läheisverkoston selvittäminen ja läheisverkostosta puhuminen asiakkaan kanssa koettiin tuottavan monen tasoista tietoa, tietoa perheestä ja perheen verkostoista työntekijälle sekä tietoa viranomaisverkoista asiakkaalle. Tiedon kulkeminen molempiin suuntiin koettiin kokonaistilannetta selkiyttävänä. Läheisverkosto voi antaa perheen tilanteesta realistisemmän kuvan, kun läheisverkosto katsoo perheen tilannetta eri näkökulmasta sieltä voi syntyä uusia ratkaisu- ja toimintamalleja.

Joskus saattaa tulla joltain henkilöltä X sellanen realistisempi kuva siitä sen lapsen tilanteesta, että vanhemmat saattaa välillä sokeutua niille ongelmille. N6

Ongelmia nousee läheisverkostosta tai ratkasuita nousee läheisverkostosta. N2

Asiakkaan läheisverkoston jäsenten näkeminen perheen tilanteen suhteen asiantuntijoina voi tuottaa ammattilaisen näkökulmasta uutta tietoa perheestä. Asiantuntijuus on käsitteenä alkanut laajeta professionaalisesta asiantuntijuudesta myös muille saroille. Asiantuntijuutta tulee nähdä myös muilla kuin alan ammattilaisilla ja laaja-alainen asiantuntijuuden näkeminen sekä hyödyntäminen tuottaa lisää tietoa kaikille toimijoille (Vertio 2003, 56, 62). Ammattilaisten olisi helppoa tehdä ratkaisuja vain ammatin myötä syntyneen asiantuntijuuden mukaan, mutta läheisverkoston asiantuntijana näkeminen ja mukaan ottaminen asioiden käsittelyyn tuottaa lisävoimavaroja kaikille osapuolille (Seikkula & Arnkil 2009, 13).

...jos lapsi on vaikka paljon isovanhemmilla, esimerkkinä, niin kyllähän niillekin saatetaan niitä haastattelukaavakkeita laittaa...vanhempien avulla, että meillä on kuitenkin niin tarkat vaitiolovelvollisuusasiat. N3

Ainakin semmosissa tilanteissa, missä vähän pohditaan, että no tää on hirveen ongelmalähtöstä, mutta jos on vaikka väsymystä ja muuta, että semmosissa tilanteissa voi käyttää hyödyksi, että niillä on varmasti sit sitä tietoa miten siellä kotona oikeesti menee ja heillä voi olla joku mielipide siitä, että minkälaista tukea perhe voisi tarvita sit muuten. N4

Varmaan jossakin semmosissa tilanteissa joissa tuntuu, ettei mikään asia etene tai ei saada niinkun perheen vointia helpottaa tai apua sinne mitenkään. Miks ei semmosissa tilanteissa voisi pyytää, jos vaan vanhemmat antaa myöten, niin pyytää vaikka isovanhemmat tai joku tänne. N10

Läheisverkoston esiin ja keskusteluun nostaminen koettiin tuottavan asiakkaille pääsääntöisesti hyviä asioita. Moni haastateltava toi esiin, että asiakas havahtuu huomamaan läheisverkostonsa olemassaolon kun siitä puhutaan aktiivisesti ja asiakkaalle vahvistuu, ettei hän olekaan yksin. Läheisverkostosta puhuminen asiakkaalle ja läheisverkoston kartoittaminen on ammattilaiselle myös tilaisuus vahvistaa asiakkaalle avun pyytämistä ja sitä, ettei kenenkään tarvitse pärjätä yksin. Eräs haastateltava kuvasi tilannetta näin:

No varmaan sekin, että jos on tilanteita, että perhe haluais selvitä yksin siitä omasta elämästään ja me tiedettäis, että siinä on sitä lähisukua ympärillä, niin me voitais tavallaan sitten vähän ohjeistaa, että voisko olla mahdollista, että saisitte apua sieltä, tavallaan tehdä sitä kynnystä mata-

lammaksi, sitä kynnystä siihen avun pyyntöön, että se olis sitten niinku sallittua, ettei tarvi tässä elämässä pärjätä yksin, niiden oman perheen ongelmien kanssa. N5

Haastateltavat toivat myös esiin tietoon liittyviä haasteita. Joissain tapauksissa asiakas ei kerro työntekijöille tilanteestaan tai lähiverkostostaan totuudenmukaisesti tai jättää jotain kertomatta. Jos asiakas ei kerro tilanteestaan ja verkostoistaan totuudenmukaisesti työntekijälle, jää kuva perheestä vajaaksi ja perheen tilanne ei välttämättä etene parhaalla mahdollisella tavalla. Asiakas ei välttämättä kerro tilanteestaan myöskään omille läheisilleen, jolloin läheisverkosto ei osaa itse aktiivisesti lähteä tukemaan perhettä. Haastateltavat totesivat myös, että asiakkaalla on toki täysi oikeus olla kertomatta tai kertoa valikoidusti tilanteestaan niin ammattilaisille kuin omille läheisilleenkin. Haasteena nähtiin esimerkiksi sellainen tilanne, jossa asiakas ei kerro läheisverkostostaan työntekijälle, haastateltavat kuvasivat sellaista tilannetta näin:

...se on vaan semmonen sekava sotku ikään kuin ne ihmiset siinä asiakkaan ympärillä. N2

Sittenhän se jää vähän semmoiseksi, sit mä en oikeen tiedä siitä asiakkaasta ihan kaikkee, jotenkin mulle tulee semmonen olo että, et se jää siitä asiakkaasta vähän semmoseksi vajaaksi ne tiedot... N4

5.2.2 Läheisverkosto voimavarojen tuojana ja viejänä

Kaikki haastateltavat korostivat läheisverkoston mahdollisuuksia perheen voimavarojen lisääjänä ja joidenkin perheiden kohdalla läheisverkosto nähdään välttämättömänä, jotta perheen arki sujuu. Läheisverkoston nähdään tuottavan apua perheelle nyt ja tulevaisuudessa. Ammattilaiset pohtivat, että läheisverkostoa ja sen tarjoamaa voimavaraa voisi käyttää enemmänkin perheiden tukena ja ammattilaiset voisivat aktiivisemmin korostaa perheen mahdollisuuksia turvautua läheisverkoston apuun. Eräs haastateltava kertoi, että joidenkin perheiden on vaikea luottaa läheisverkoston mahdollisuuksiin lasten hoitoavussa, mutta kun ammattilaisen tuella läheisverkosto on otettu mukaan yhtenä lastenhoitajista niin asiakas rohkaistuu pyytämään apua jatkossakin.

Ja sit tavallaan näkee kun siinä näkee, että joku muukin pärjää mun lapsen kanssa, niin sitten uskaltaa jatkossa pyytää, jonkun muunkin ihmisen hoitaan lapsia, että kun joillekin sekin on niin iso kynnys, että vieras ihminen hoitaa omaa lasta, se auttaminen sitten, jos on pieni lapsi kyseessä, se voi olla helpompaa jatkossakin. N8

Läheisverkosto tuottaa perheelle lisää voimavaroja tarjoamalla vanhemmille käytännön lastenhoitoavun kautta oma aikaa ja hengähdystauon arjesta.

...kuinka paljon voimavaroja sieltä tulee sitten niinku vanhemmille myös muista verkostoista, ett saavatko tukee ja muuta, se on varmaan ehkä se keskeisin, et jos mä ajattelen että tavallaan siihen vanhempien jaksamiseen sitä tukee. N3

Jos mä ny ajattelen omaa työnkuvaani niinku pienten lasten vanhempien verkostoo, että kuinka paljon voimavaroja sieltä tulee sitten niinku vanhemmille myös muista verkostoista, ett saavatko tukevat ja muuta, se on varmaan ehkä se keskeisin, et jos mä ajattelen että tavallaan siihen vanhempien jaksamiseen sitä tukee. N3

Vertaistuki koettiin joillekin asiakkaille hyvin tärkeäksi tueksi ja voimavarojen tuottajaksi, koska saattaa olla, ettei tukiverkosta ole asuinpaikkakunnalla tai sen lähellä. Nuoret perheet etenkin ovat saattaneet muuttaa työn perässä toiselle paikkakunnalle ja lasten isovanhemmat ja muu suku ovat synnyinseuduilla. Opinnäytetyön toimintaympäristönä toimiva Ylöjärvi on muuttovoittoinen kunta ja Ylöjärvelle muuttaa paljon lapsiperheitä. Haastateltavat toivat esille huolta sen suhteen, että monet perheet ovat muuttaneet Ylöjärvelle ja tukiverkosto voi olla hyvinkin kaukana arjesta. Alla olevassa lainauksessa haastateltava kuvaa vertaistuen merkitystä, etenkin silloin kun muuta verkosta ei ole.

Kyllä se on monille tosi tärkeätä, kaikilla ei välttämättä ole ehkä muuta verkosta ollenkaan täällä. N4

Sellaisissa tilanteissa, joissa perheellä ei ole läheisverkosta lähellä työntekijät kannustavat perheitä hakeutumaan vertaisryhmiin esimerkiksi seurakunnan ylläpitämille perhe-
tuville tai muihin ryhmiin. Perheille jaetaan ryhmistä tietoa neuvolan, varhaiskasvatuk-
sen ja perhetyöntekijöiden toimesta.

...se tuo vähän näkökulmaa siitä, että jos tietää, että ei oo justiin näitä lähisukulaisia, niin pystyy tarjoamaan näitä mitä kaupungilla on tarjottavana, perhetyötä ja tällöisiä tukiverkostoja, kaikkia ryhmiä ja mistä sitten saa siihen arkeen sitä voimavaraa. N5

Voimavarojen näkökulmasta läheisverkosto voi joillekin perheille tuottaa lisää haasteita tai viedä perheeltä voimavaroja ja olla näin uhka. Sellaisissa tilanteissa, joissa läheisverkoston ja perheen välillä on perheen historian mukana tuomia haasteita tai läheisver-

kostolla itsellään on esimerkiksi mielenterveydellisiä pulmia voi läheisverkostosta muodostua perheelle voimavarojen viejä. Ammatilaisen on mahdollista nähdä tällainen tilanne kun asiakkaan kanssa aktiivisesti puhutaan perheen läheisverkostosta. Jos läheisverkoston kanssa olisi mahdollista olla tekemisissä esimerkiksi yhteisissä tapaamisissa, mahdollistaisi tämä vielä paremmin sen, että ammatilainen näkisi milloin läheisverkostosta on perheelle enemmän haittaa kuin hyötyä. Haastateltavat toivat esille, että perheet tarvitsevat joskus vahvistusta myös siihen, että voimavarjoja vievät läheiset on mahdollista rajata pois omasta arjesta, jotta perhe jaksaisi paremmin.

Me voidaan varmaan auttaa selkiyttämään niitä ja miettimään yhdessä, että onko se nyt oikeesti hyvä ihminen se joku kaveri joka viikonloppusin aina pyytää ryyppykuskiks taikka jotain muuta hyvin konkreettisesti tai mitä muuta vaan voi tietysti olla. Ja juuri sitä, että kuka tukee ja kuka taas heikentääkin sitä heidän omia voimavarojansa. N1

...joskus olis ihan hyvä nähdä niitä läheisimpiäkin ihmisiä siitä läheisverkostosta, mukaan tuominen siihen, että miksi tätä työtä tehdään ja mikä on tavoite ja tuoda heidät mukaan siihen työskentelyyn. N2

Ammattilaiset kuvasivat läheisverkostojen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvän samoja resurssihaasteita kuin ammatilaisten väliseen yhteistyöhön. Aikataulujen yhteensovittaminen voi olla vaikeaa, esimerkiksi jos kyseessä ovat erovanhemmat, jotka pitäisi saada yhtä aikaa paikalle. Erilaiset perhesysteemit kuten uusioperheet, maahanmuuttajaperheet tuottavat myös osaltaan haasteita läheisverkoston mukaan ottamiseen. Erilaisien perhesysteemien kohtaamisessa korostuu myös läheisverkoston kartoittamisen tärkeys, jotta työntekijä tulee tietoiseksi perheen monisyydestä läheisverkostosta.

Läheisverkoston mukaan ottaminen ei ole aina mahdollista, vaikka läheiset olisivatkin käytettävissä. Sellaisissa tilanteissa, joissa perheen haastava tilanne on jatkunut pitkään ja läheisverkosto on jo yrittänyt auttaa perhettä voimiensa ääriällä, ei läheisverkoston mukaan ottaminen lisää perheen eikä läheisverkoston voimavaroja. Riittäisyys perhesuhteissa ja eriävät näkemykset esimerkiksi kasvatuksellisissa kysymyksissä estävät myös läheisverkoston hyödyntämisen perheiden tukena. Haastateltavat toivat esiin, että läheisten voi olla vaikea löytää tasapaino avun antamisessa ja joissakin tilanteissa läheisverkoston tarjoama apu voi vain viedä perheen tilanteen kaoottisemmaksi esimerkiksi läheisverkoston jäsenten omien mielenterveyspulmien tai muiden elämänhallinnan haasteiden vuoksi. Se, onko läheisverkosto uhka vai mahdollisuus on hyvin perhekohtaista. Ammatilaisella on mahdollisuus ottaa kantaa läheisverkoston asemaan perheen arjessa läheisverkoston kartoittamisen ja sen pohjalta käydyn keskustelun myötä.

KUVIO 5. Läheisverkoston mukaan ottamisen hyödyt ja haasteet sekä mahdollisuudet ja uhat nelikentässä kuvattuna

Haastattelun A-osio (liite 4) sisälsi myös joitakin kysymyksiä liittyen läheisneuvonpitoon. Läheisneuvonpito on ratkaisukeskeinen ja voimavaraistava toimintatapa, jossa asiakkaana olevan perheen läheiset kutsutaan koolle pohtimaan yhdessä keinoja perheen auttamiseksi. Läheisneuvonpito etenee selkeän kaavan mukaan ja sen koollekutsujana toimii ulkopuolinen henkilö, joka ei ole perheelle jo ennestään tuttu toimija. Läheisneuvonpito etenee valmisteluvaiheesta, varsinaiseen neuvonpitoon sekä sen jälkeen pidettävään seurantaan. Aikaa koko prosessi voi viedä useita viikkoja, jotta saadaan selville keitä neuvonpitoon on syytä kutsua ja kaikki tarvittavat henkilöt saadaan yhtä aikaa paikalle. Varsinainen neuvonpito sisältää kolme vaihetta, ensin on tiedonanto neuvonpidossa käsiteltävistä asioista, sitten läheiset jäävät keskustelemaan keskenään eli pitävät neuvonpidon ja sen jälkeen ulkopuolisen koollekutsujan tuella tehdään toimintasuunnitelma ja hyväksytään se. Neuvonpito voi viedä aikaa useita tunteja. (Vuorio 2008, 12.)

Läheisneuvonpitoon liittyvä tietämys haastateltavien kesken jakautui niin, että noin kolmannes tiesi mistä oli kyse, kolmannes oli kuullut siitä jotain ja kolmannes ei tiennyt siitä mitään. Haastateltaville kerrottiin lyhyesti, mistä läheisneuvonpidossa on kyse. Läheisneuvonpidon peruseriaatteita, eli perheen läheisten kokoamista yhteen ja sieltä ratkaisujen hakemista pidettiin hyvänä tapana hakea lisää voimavaroja perheelle sekä lisää tietoa perheen tilanteesta. Läheisneuvonpidolla ja sen hyödyillä koettiin voitavan

auttaa perheitä laaja-alaisemmin ja etenkin siinä tehtävät sopimukset läheisverkoston vastuiden jakamisesta koettiin hyvänä.

No näissä vaikeissa tilanteissa taas sitten, että tehtäviä jaetaan, niin helpottais varmaan ja jos luvataan ottaa sitä vastuuta, niin sit se pysyiskin, ettei jää sitten asiat jos luvataan jotain sieltä täältä. N9

No sehän on tosi hyvä juttu. Tavallaan kun siinä kaikkien kuullen lupaa jotain, niin siinä sitten pysyykin siinä lupauksessa... N8

Läheisverkoston koolle kutsuminen ja osallistaminen perheen tilanteen työstämiseen arveltiin lisäävän avoimuutta ja läheisverkoston arveltiin voivan vahvistaa perheelle tilanteen vakavuutta, kun huolia eivät tuota vain ammatilliset toimijat.

Varmaan se varmaan lisää avoimuutta, tavallaan että tuotais ne ongelmat niinku esille ja sit kautta perheestäkin voi löytyä niitä tukitoimia ja tuki- verkostoo. N5

...se verkosto pystys niinku sille asiakkaalle tuomaan sen asian vakavuuden näkyväks. N2

...että se apu olis semmosta mitä se perhe tarttis, että se pitäis puhua auki. Että se ei oo semmosta mitä joku viranomainen haluaa... N10

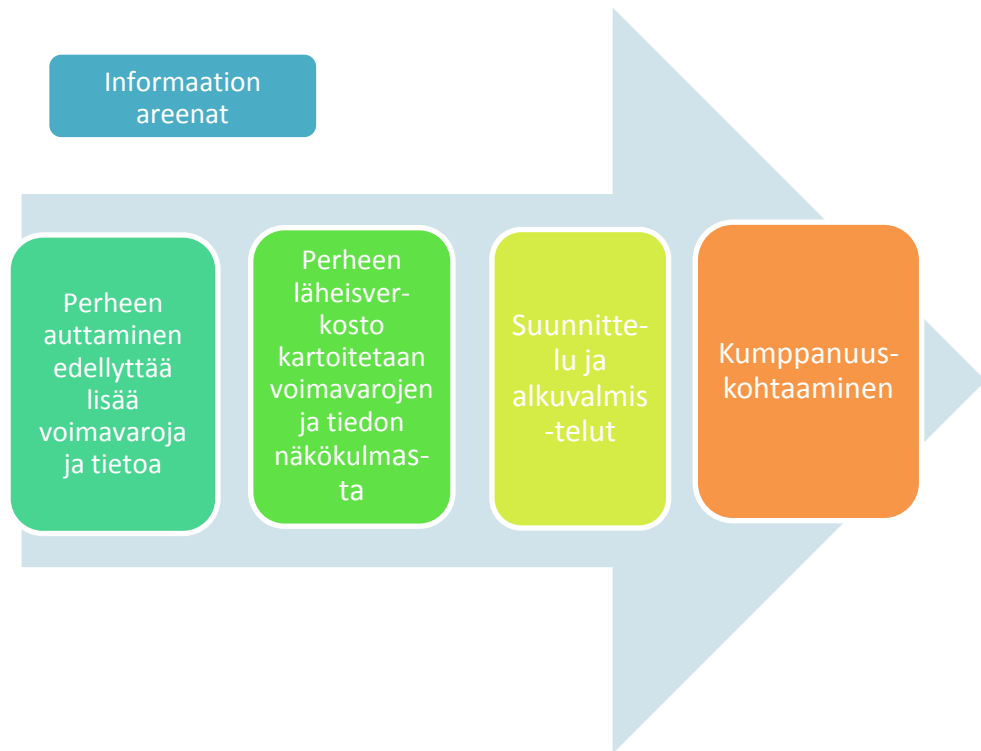
Läheisneuvonpitoon enemmän perehtyneet haastateltavat kokivat sen prosessin työläänä, aikaa vievänä ja varsinaisen neuvonpidon hieman raskaana työskentelymenetelmänä. Tilalle kaivattiin jotain helpommin ja nopeammin toteutettavaa toimintatapaa, jossa perheen ympärille saataisiin niin ammattilaisia kuin perheen läheisiäkin tukemaan perhettä suunnitelmallisesti ja vastuita jakaen. Läheisneuvonpidosta keskusteleminen haastateltavien kanssa vahvistaa käsitystä siitä, että läheisten mukaan ottaminen olisi tärkeää, ja että tälle yhteistyölle tarvitaan rakenteet sekä yhteisesti tehty suunnitelma vastuiden jakamisesta. Rakenteiden ja struktuurin tulee olla helposti käytäntöön sovellettavissa ja kaikkien toimijoiden käytettävissä.

5.3 Kehittämideoita kumppanuusyhteistyölle

Kehittämideoina nousevat esiin eri ammattilaisten välisen yhteistyön tukeminen yhteisten informaation areenoiden kautta sekä kumppanuuteen pohjautuvan kumppanuuskohtaamisen rakenteen luominen. Rakennetta kumppanuuteen pohjatuvalle yhteistyölle pidettiin tärkeänä Monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin (Socca 2013a) lisäksi myös

Harava-projektissa. Rakenteiden avulla kumppanuus saa toiminnalleen raamit, yhteistyö pääsee syvenemään ja rakenne mahdollistaa myös toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin jatkossa. Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö vaatii eri toimijoilta motivaatiota yhteiseen päämäärään pyrkimiseksi, informaation kulkua ja rakenteita tietojen ja taitojen vaihtoon sekä kumppanuusyhteistyön tekemiseen. (Heimo & Oksanen 2004, 52- 53.)

Kehittämisisideat on kuvattu alla olevassa nuolessa (kuvio 6). Kehittämisisideoiden päämääränä on kumppanuuskohtaamisen järjestäminen lapsiperheen, ammattilaisten ja perheen läheisverkoston kesken. Kumppanuuskohtaamista tukevat ammattilaisten tietojen ja taitojen jakamiseen varatut informaation areenat, perheen tilanteen kartoittaminen ja hyvä valmistelu sekä kohtaamiselle laadittu struktuuri. Sosiaalisen pääoman kolme olennaista tekijää ovat luottamukseen perustuva vastavuoroisuus ihmisten välillä, sosiaaliset suhteet ja niissä tapahtuva tiedonkulku (Ruuskanen 2002, 5-8). Nämä sosiaalisen pääoman keskeiset elementit toteutuvat kumppanuuskohtaamisessa. Luottamus instituutioiden tuottamaan tukeen ja palveluihin auttaa perheitä suhtautumaan palveluihin myönteisemmin ja mikä vahvistaa ottamaan tarjottua apua vastaan. Luottamus toimijoiden välillä sekä perheiden luottamus toimijoihin lisää näin myös työn vaikuttavuutta. Ihmiset joilla on yleistynyttä luottamusta näkevät, että yleinen vastuunkanto läheisistä ja vastavuoroisuus toisten tukemisessa kuuluu luontevana osana ihmisten väliseen toimintaan. Kun luottamus kunnallisiin palveluihin kohtaa haasteita korostuu turvautuminen läheisten tarjoamaan apuun ja sosiaalisten verkostojen mahdollistamaan vastavuoroisuuteen. (Ilmonen 2002, 155- 157.)

KUVIO 6. Kumppanuuskohtaamisen edellytykset

Seuraavissa alaluvuissa esittelen tarkemmin ammattilaisten tietojen ja taitojen vaihtoon tarvittavat informaation areenat, jotka luovat pohjaa läheisverkoston mukaan ottamiselle sekä kumppanuuskohtaamiselle. Lisäksi esittelen kumppanuuskohtaamiseen liittyvät valmistelut ja sitä tukevan struktuurin.

5.3.1 Informaation areenat

Haastattelujen perusteella ammattilaisten välinen yhteistyön koettiin pääsääntöisesti toimivan hyvin. Läheisverkoston mukaan ottaminen yhteistyökumppaniksi koettiin mahdolliseksi ja tämänkaltaisen yhteistyön koettaisiin hyödyttävän niin asiakkaita kuin ammattilaisiakin. Ammattilaisten välisen yhteistyön, sekä ammattilaisten ja läheisverkoston välisen yhteistyön nähtiin parhaimmillaan tuottavan tietoa ja voimavaroja eri toimijoille. Tiedon kulkeminen avoimesti ja luottamuksen rakentuminen yhteisessä vuorovaikutuksessa, sekä yhteiset tavoitteet vahvistavat kumppanuuteen pohjautuvaa yhteistyötä. Kumppanuuteen pyrkimistä vahvistaa haastatteluissa ilmi tulleet resurssihaasteet, joita kumppanuuteen pohjautuvalla yhteistyöllä voidaan hälventää. (Heimo & Oksanen 2004, 49.)

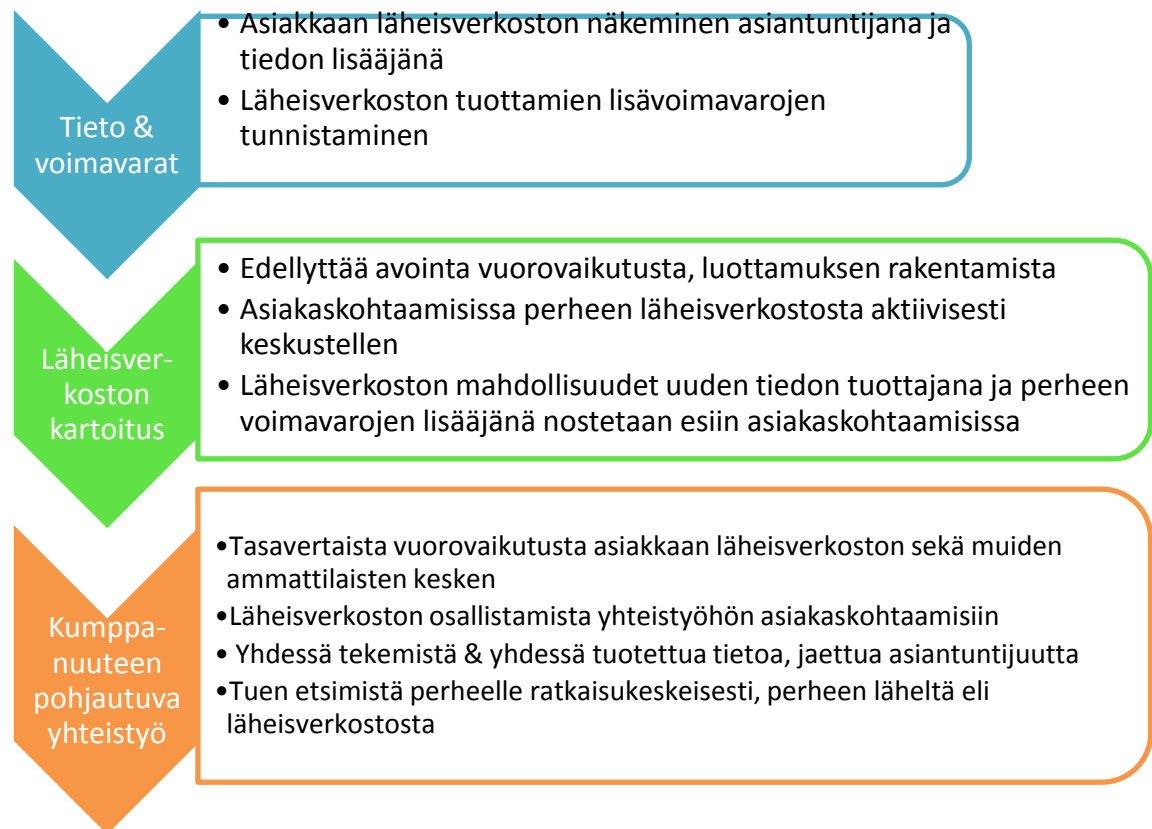
Kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön uhkana nähtiin tiedon kulun haasteet eri toimijoiden välillä sekä se, että asiakkaat eivät anna lupaa tehdä yhteistyötä. Haasteena ammattilaisten ja läheisverkoston kumppanuudelle ja läheisverkoston mahdollisuuksille tukea perhettä nähtiin tilanteet, joissa läheisverkosto vie voimavaroja perheeltä. Ammatillaiset kaipasivat keskinäisen yhteistyön tueksi informaation areenoita, joissa ammatillaiset voivat jakaa tietoja ja taitoja keskenään sekä oppisivat näin paremmin tuntemaan toistensa perustehtävät.

Haastatelluilla varhaisen tuen ammattilaisilla esiintyi halua ja tarvetta kehittää omaa osaamistaan. Kehittämisen tueksi kaivattiin työnohjauksellista tukea mutta myös mahdollisuutta jakaa tietoja ja taitoja muiden ammattilaisten kesken. Ammattilaisten yhteiset informaation areenat vastaisivat tähän tarpeeseen. Informaation areenoilla ammattilaisten olisi mahdollista jakaa tietoja ja taitoja keskenään. Ammatillaiset tulisivat myös paremmin tietoisiksi toistensa perustehtävästä, mikä vahvistaisi osaltaan ammattilaisten välistä yhteistyötä. Ammattilaisten tietojen ja taitojen vaihtoon tarkoitettujen informaation areenat voisivat olla ammattilaisten säännöllisiä kohtaamisia mutta myös sähköisiä tietojen ja taitojen jakamiseen tarkoitettuja areenoita.

Omassa työskentelytavassa ammattilaisena olis paljonkin sitä kehitettävää, että kun ei oikein ole semmosia rakenteita, että kuinka tätä asiaa oikein veis eteenpäin. N10

5.3.2 Kumppanuuskohtaaminen

Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö ammattilaisten ja asiakkaan läheisverkoston kesken voi lähteä liikkeelle ammattilaisen mutta myös asiakkaan aloitteesta. Läheisverkoston mukaan ottaminen vaatii ammattilaisilta läheisverkoston aktivointia ja yhteistyöhön houkuttelua. Jotta läheisverkostot voidaan ottaa ammattilaisverkoston yhteistyökumppaniksi perheitä tukemaan, tulee myös ammattilaisten välinen yhteistyö olla toimivaa ja toinen toista tukevaa. Kuvioon 7 on tiivistetty niitä tekijöitä, joita läheisverkoston mukaan ottaminen ammattilaisten kumppaniksi vaatii ammattilaiselta.

KUVIO 7. Läheisverkostossa piilevä tieto ja voimavarat käyttöön kumppanuuteen pohjautuvassa yhteistyössä

Ennen läheisverkoston mukaan ottamista ammattilaisverkoston yhteistyökumppaniksi, työntekijä kartoittaa asiakkaan läheisverkostossa olevia mahdollisuuksia tuottaa lisää voimavaroja perheelle ja mahdollisesti lisää tietoa perheen tilanteesta ammattilaisille. Läheisverkostosta ja sen mahdollisuuksista puhutaan avoimesti perheen kanssa ja perustellen ehdotetaan läheisverkoston mukaan ottamista yhteistyöhön. Tarjotaan mahdollisuus ottaa asiakaskäynnille mukaan asiakasperheen läheisverkostoon kuuluvia jäseniä. Asiakas itse määrittelee, keitä nämä henkilöt voisivat olla. Asiakasta kannustetaan ottamaan läheisverkoston tarjoama apu vastaan sekä tuetaan asiakasta ottamaan läheisverkosto yhteistyökumppaniksi. Kun työntekijä on työstänyt asiakkaan kanssa läheisverkoston mukaan ottamista, on kynnys yhteistyöhön matalampi niin asiakkaan kuin ammattilaisenkin näkökulmasta. Hyvin valmisteltu yhteistyö lisää sen vaikuttavuutta ja tuottaa tuloksia varmemmin (Socca 2013d).

Haastateltavat arvelivat, että perheet voisivat kokea outona ja vieraana sen, että heidän läheisverkostoonsa kuuluvia ihmisiä pyydetäisiin mukaan ammattilaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Perheille tulisi perustella, että läheisverkoston mukaan ottaminen voisi tuottaa lisää voimavaroja perheelle sekä lisää tietoa siitä, millaista tukea ja apua

perhe mahdollisesti tarvitsee. Ihmisillä voi olla myös vääristyneitä käsityksiä esimerkiksi perhetyöstä ja perhetyön mahdollisuuden puheeksi ottaminen perheen kanssa voi jo tuottaa vastustusta itsessään. Valmistelu ja palvelun sekä yhteistyön auki puhuminen voivat madaltaa kynnystä palvelun vastaanottamiseen ja eri toimijoiden välisen kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön virittämiseen.

Vaatii varmaan meiltä semmosta avointa keskustelua ja jutustelua siitä, että mitä se palvelu on ja mitä se voi oikeesti tarkoittaa.. N5

...ehkä siinä täytyy sitten perustella aika tarkkaan vanhemmille, miksi haluaa tämmösen. N10

Tai ehkä se on enemmänkin se, että niitä sais ottaa enempi, tai niitä ei käytetä niin paljoa, et sit jos niitä ruvettais käyttään enempi, niin vois tullakin vaikka että se olis ihan ok asiakkaillekin,että niitä tulee niitä ihmisiä. N4

Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö eri toimijoiden väillä vaatii avoimuutta ja taitoja toimia yhteistyössä hyvin erilaisten ammattilaisten mutta myös perheen läheisverkoston kanssa. Avoimuus vahvistaa toimijoiden välistä luottamusta, joka koettiin välttämättömäksi hyvän yhteistyön perustana. Luottamus on yksi sosiaalisen pääoman perus elementeistä se vahvistaa ja ylläpitää sosiaalisia verkostoja. Luottamus syntyy ja vahvistuu ihmisten välisissä kohtaamisissa. (Ilmonen 2002, 136.) Kumppanuusyhteistyö asiakkaan läheisverkoston ja ammattilaisverkoston kesken edellyttää ammattilaisilta asiakkaan tilanteen näkemistä asiakkaan kontekstista käsin, mikä tarkoittaa asiakkaan arjen ymmärtämistä ja siihen kuuluvien ihmisten kartoittamista. Tämä kontekstuaalinen lähestymistapa painottaa paikallisten toimijoiden merkitystä ja asiakaspinnan läheltä löytyviä ratkaisuja. (Ewijk 2010, 92- 93.) Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö edellyttää myös asiakkaan läheisverkostossa olevien voimavarojen esiin tuomista sekä läheisverkoston näkemistä asiantuntijana ja uuden tiedon tuottajana. Tämä edellyttää ammattilaisilta aktiivista asiakkaan läheisverkoston kartoittamista kuhunkin tilanteeseen ja kullekin ammattilaiselle sopivalla tavalla.

5.3.3 Kumppanuuskohtaamisen struktuuri

Silloin kun perheen tilanne kaippaa useista ammattilaisista koostuvan ammattilaisverkoston eri toimijoiden kohtaamista ollaan yleensä ongelmaorientoituneessa tilanteessa. Jo-

hon on kuitenkin mahdollista suhtautua ratkaisukeskeisesti. Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö on ratkaisujen hakemista yhdessä, tasavertaisen vuorovaikutuksen ja jaetun asiantuntijuuden kautta (Lämsä 2013, 51). Tällaisessa tilanteessa asiakkaan tueksi voitaisiin seuraavaksi esittelemäni struktuurin mukaan ottaa ammattilaisten yhteistyökumppaniksi myös asiakkaan läheisverkosto. Tässä mukaan ottamisessa alulle panevana voimana on kulloinkin vanhemman kanssa työskentelevä ammattilainen, jolla herää huoli vanhemman toimintakyvystä, jaksamisesta tai kasvatusolosuhteista. Huolen heräämisen ja puheeksi ottamisen tukena työntekijä voi hyödyntää huolen vyöhykkeistöä, joka on selkeä työkalu huolen määrittelyn tueksi. Huolen vyöhykkeistö tukee työntekijää juuri sellaisissa tilanteissa joissa kartoitetaan, että olisiko perheen tilanteen helpottamiseksi hyvä hyödyntää verkostomaista yhteistyötä. (Eriksson, Arnkil & Rautava 2006, 8- 9.)

Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö voi olla pienimuotoinen kumppanuuskohtaaminen esimerkiksi neuvolassa, missä asiakastapaamiseen kutsutaan paikalle myös joku läheisverkostosta ja tarvittaessa muita ammattilaisia. Kumppanuuskohtaaminen voi olla myös usean eri toimijan muodostama kohtaaminen, joka järjestetään sille varatussa isommassa tilassa. Oli kumppanuuskohtaaminen pienimuotoinen tai laajempi tulee siitä joka tapauksessa puhua perheen kanssa hyvin etukäteen ja olemassa olevien ajallisten resurssien puitteissa siihen valmistaudutaan perheen kanssa. Kumppanuuskohtaamisen valmistelu perheen kanssa tarkoittaa, että perheen kanssa käydään läpi seuraavat asiat: miksi ja missä kumppanuuskohtaaminen pidetään, keitä tulee paikalle sekä selvitetään perheen kanssa tietoon liittyvät seikat, kuten lupa-asiat. Perheen kanssa keskustellaan etukäteen siitä, että kumppanuuskohtaaminen on luottamuksellista yhteistyötä, perhettä arvostavassa ja kunnioittavassa ilmapiirissä.

KUVIO 8. Mitä kumppanuuskohtaaminen vaatii

Kuvioon 8 on koottu yhteen niitä tekijöitä, joita kumppanuuskohtaamiseen ryhtyminen ammattilaisilta vaatii. Kumppanuuskohtaaminen vahvistuu kun asiakkaan kanssa puhutaan avoimesti työntekijälle nousseesta huolesta ja kartoitetaan asiakkaan suhtautuminen läheisverkoston mukaan ottamiseen ammattilaisverkoston yhteistyöhön. Asiakkaalle selitetään, että läheisverkosto halutaan mukaan, jotta heidän asiantuntijuus tilanteessa voitaisiin huomioida ja läheisverkoston perheelle mahdollisesti tuottamat voimavarat saataisiin näkyväksi. Kun työntekijä on tehnyt perheen kanssa alkuvalmisteluja, hän on yhteydessä asiakkaan määrittelemiin läheisverkoston jäseniin asiakkaan luvalla ja kutsuu läheisverkoston mukaan yhteistyöhön tasavertaisena kumppanina. Läheisverkoston jäsenille tarjotaan mahdollisuus olla osallisena asiakastapaamisissa tai eri ammattilaisista koostuvassa verkostopalaverissa.

Tämä alla kuvattu ammattilaisten, asiakkaan ja läheisverkoston kumppanuuskohtaamisen yhdeksän vaiheen struktuuri on rakennettu haastatteluaineistosta nousseiden kehittämisideoiden pohjalta ja siinä on sovellettu jo olemassa olevaa monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallia (Socca 2013d).

1. Esitellään paikallaolijat ja kerrotaan kuinka paljon kohtaamisen on aikaa on käytettävissä
2. Sovitaan kuka kirjaa ylös kohtaamisessa esille tuodut asiat ja kenelle muistio lähetetään

3. Käydään läpi kohtaamisen aikana vallitsevat kumppanuudelliset periaatteet = kohtaaminen on luottamuksellinen, kohtaaminen tapahtuu välittämisen näkökulmasta, kaikkien näkemykset ovat tasavertaisia ja asiantuntijuus on jaettava
4. Todetaan, että kohtaamisen perusteella pyritään tuottamaan tilanteeseen ratkaisuja ratkaisukeskeisesti, kumppanuudellisessa yhteistyössä toimien
5. Tuodaan esille miksi eri toimijat ovat kokoontuneet yhteen ja mistä on tärkeää keskustella
6. Käsitellään esille tuodut asiat
7. Tehdään päätöksiä ja tehdään toimintasuunnitelma siitä, miten asioiden suhteen edetään ja jaetaan vastuut selkeästi. Tehdään myös varasuunnitelma ja kerrataan mihin läsnäolijat voivat olla yhteydessä jos tilanteeseen tulee muutos.
8. Sovitaan kuka ammattilaisista on perheen asian suhteen vastuuhenkilö
9. Vedetään sovitut asiat yhteen ja arvioidaan yhdessä puhuttiinko kohtaamisessa olennaisista asioista

Oma vuosien kokemus monen ammattilaisen ja asiakkaan palavereista lastensuojelussa on osoittanut, että kohtaamiselle varattu aika on tärkeää ilmoittaa heti tapaamisen alkusi. Vaikka käsiteltäviä asioita on paljon, niiden käsitteleminen on mahdollista tiivistystikin, kun ajalliset raamit ovat kaikille selvät. Aika on resurssina merkittävä niin asiakkaille kuin ammattilaisillekin ja ajankäytön huomioiminen kohtaamisessa on siksi tärkeää. Kumppanuuskohtaamisen luottamuksellisuus, vuorovaikutuksen avoimuus ja ratkaisukeskeisyys ovat olennaisia asioita. Mahdollisen toimintasuunnitelman ylöskirjaaminen auttaa niin ammattilaisia kuin asiakastakin hahmottamaan, mitä seuraavaksi tapahtuu, kuka tekee mitään ja kuka kantaa vastuuta. Kuten on aiemmin tuotu esille, haastateltavat arvelivat, että läheisverkosto sitoutuu vastuiden jakamiseen, kun niistä on sovittu selvästi.

Eri toimijoista koostuva kohtaaminen koettiin haastatteluiden perusteella kaikkia hyödyttäväksi, jos kohtaamisen järjestämisessä toimisi selkeästi joku vastuuhenkilö. Tämä vastuuhenkilö on se, joka kokee eri toimijoiden koolle kutsumisen perheen tilannetta tukevaksi. Samainen henkilö kartoittaa keitä toimijoita ja mahdollisesti perheen läheisiä olisi tärkeää tulla paikalle, tekee kohtaamiseen liittyvät valmistelut ja työstää kohtamista etukäteen perheen kanssa. Tärkeää olisi, että perheen asioiden suhteen sovitaan, viimeistään joka tapaamisen lopussa jokin vastuuhenkilö, joka varmistaa, että asiat etenevät sovitusti. Olennaista olisi myös, että tarvittaessa perhettä tavattaisiin uudemman

kerran, joko samalla tai jollain muulla kokoonpanolla. Näin varmistettaisiin, että perhe on saanut tarvitsemansa avun. On kuitenkin tärkeää varmistaa, etteivät tapaamiset kuormita perhettä lisää.

KUVIO 9. Kumppanuuskohtaaminen perheen, ammattilaisten ja läheisverkoston kesken

Kuviossa 9 on tarkasteltu vielä kumppanuuskohtaamista nelikentän avulla ja kuvio vetää yhteen tämän luvun, missä esiteltiin opinnäytetyön tulokset ja kehittämissideat. Haastatteluiden perusteella ammattilaisilla on tahtoa ja motivaatiota tehdä yhteistyötä ja kumppanuuden elementit eli tasavertaisuus, ratkaisukeskeisyys, yhdessä toimiminen ja jaettu asiantuntijuus ovat jo olemassa ammattilaisten käytännöissä mutta ne kaipaavat tuekseen rakenteita. Läheisverkostojen mukaan ottaminen yhteistyöhön kumppanuuden näkökulmasta nähtiin pääsääntöisesti uutta tietoa ja lisää voimavaroja tuottavana toimintana.

6 OPINNÄYTETYÖN JOHTOPÄÄTÖKSET, EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS SEKÄ JATKOKEHITTÄMINEN

Tässä opinnäytetyössä lähdettiin liikkeelle siitä ajatuksesta, että lapsiperheiden hyvinvointi on monen toimijan niin ammattilaisten kuin asiakkaan läheisverkostonkin asia ja siksi eri toimijoiden yhteistyön kehittäminen on tärkeää. Eri toimijoiden yhteistyön on nähty lisäävän vaikuttavuutta ja vahvistavan osaamista. Yhteistyön toimivuus kohtaa kuitenkin monenlaisia haasteita ja yhteiselle, etenkin kumppanuuteen pohjautuvalle eri ammattilaisten väliselle yhteistyölle on harvemmin olemassa sitä tukevia rakenteita. (Halme, Vuorisalo & Perälä 2014, 102.)

Tämä opinnäytetyö tarjoaa tukea antavia rakenteita sille asetettuun hypoteesiin, jonka mukaan perheet saavat parhaan mahdollisen sekä oikea-aikaisen tuen ja avun, kun ammattilaisten välinen yhteistyö toimii ja kun ammattilaiset osaavat ja uskaltavat rohkeasti ottaa myös perheiden läheisverkoston huomioon työskentelyssä. Pelkkä eri toimijoiden välinen yhteistyö ei riitä, vaan tarvitaan kumppanuutta toimijoiden välillä, tasavertaista vuorovaikutusta, jaettua asiantuntijuutta ja yhteisiin tavoitteisiin tähtäämistä. Kumppanuuteen pohjautuva yhteistyö tarvitsee sitä tukevia rakenteita, jotka osaltaan vahvistavat ammattilaisten ja läheisverkoston välistä yhteistyötä. Yhteisesti asetetut tavoitteet ja vastuiden jakaminen suunnitelmallisesti sitouttaa läheisverkostot tukemaan perheitä. (Heimo & Oksanen 2004, 62.) Opinnäytetyö auttaa ja rohkaisee ammattilaisia huomaamaan perheiden läheisverkostoissa piilevät voimavarat sekä läheisverkostojen tuottaman realistinen tiedon, joka voidaan läheisverkostoja aktivoimalla saada esiin.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin ammattilaisverkoston ja perheiden läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvaa yhteistyötä siihen liittyvien hyötyjen, haasteiden, mahdollisuuksien ja uhkien näkökulmasta. Tieto ja voimavarat nousivat ammattilaisille tehdyissä haastatteluissa selkeästi esiin ja nämä kaksi käsitettä oli mahdollista asettaa hyötyjen, haasteiden, mahdollisuuksien ja uhkien mukaan rakennettuun SWOT- analyysiä soveltavaan nelikenttään. Tieto on eri toimijoiden yhteistyön kannalta olennaista. Eri toimijoiden tulee tietää toisistaan, toistensa toimenkuvasta ja tiedon pitää kulkea eri toimijoiden välillä, jotta yhteistyö on sujuvaa. Perheiden läheisverkostojen nähtiin myös tuottavan uutta ja realistista tietoa perheen tilanteesta ja siksi läheisverkoston mukaan ottaminen yhteistyöhön tasavertaisena kumppanina ja asiantuntijana on kumppanuuteen

pohjautuvan yhteistyön kannalta tärkeää. Verkostojen välisen yhteistyön kannalta informaation kulun tärkeyttä korostetaan myös sosiaalisen pääoman käsitteen määrittelyssä. Informaation kulkua ja sille luotuja hyviä luottamukseen perustuvia olosuhteita pidetään välttämättöminä sosiaalisten verkostojen, niin formaalien kuin informaalien verkostojen toimivuuden kannalta. (Ruuskanen 2001, 45- 46.)

Opinnäytetyö vahvistaa käsitystä siitä, että perheiden läheisverkostoissa piilee perheitä tukevia voimavaroja. Nämä jo olemassa olevat voimavarat on tärkeitä osata ottaa käyttöön. Perheistä itsestään ja perheen läheisverkostosta löytyvät voimavarat sekä niiden käyttöön otto sitouttaa perhettä vahvemmin yhteistyöhön (Kuorilehto 2014, 112). Ammatillaiset pitävät perheiden läheisverkostojen mukaan ottamista kumppaniksi yhteistyöhön tärkeänä ja mahdollisena lisävoimavarana. Mukaan ottaminen vaatii ammattilaisilta läheisverkoston kartoitusta ja kykyä arvioida millaiset perheet hyötyisivät ammattilaisten ja läheisverkoston kumppanuudellisesta yhteistyöstä ja sen tuottamasta lisätuesta. Läheisverkoston aktivointi mukaan yhteistyöhön sekä varsinainen mukaan ottaminen tapahtuu matalammalla kynnyksellä, kun sille on olemassa rakenteet joiden mukaan toimia. Osallisuuden vahvistaminen nähdään hyvinvointia edistävänä ja ennaltaehkäisevänä toimintatapana (Halme ym. 2014, 100). Ammattilaisten mukaan läheisverkostojen sitoutumista yhteistyöhön vahvistavat yhdessä tehdyt suunnitelmat sekä selkeästi jaetut vastuut. Läheisverkostojen huomioiminen ja osallistaminen on määritelty myös Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen Varpu-verkoston luomissa varhaisen tuen eettisissä toimintaperiaatteissa, joissa todetaan, että parhaimmillaan ammattilaisten apu täydentää läheisten perheille tarjoamaa apua (Varpu).

Opinnäytetyössä esitetyt kehittämisideat ammattilaisverkoston ja läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvalle yhteistyölle perustuivat jo olemassa olevan monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin peruseriaatteille. Opinnäytetyön aineiston pohjalta oli helppo löytää yhtymäkohtia monitoimijaisen kohtaamisen abc-malliin. Malli soveltui oivallisesti ammattilaisten ja perheiden läheisverkoston kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön rakenteiden kehittämiseen, koska kumppanuus perustuu samansuuntaisiin tavoitteisiin (Heimo & Oksanen 2004, 49), jotka korostuvat monitoimijaisen kohtaamisen abc-mallin lähtökohdissa (kuvio 1).

Opinnäytetyön keskeisinä löydöksinä voidaan pitää sitä, että läheisverkoston mukaan ottaminen asiakaskohtaamisiin koettiin pääsääntöisesti mahdollisuudeksi ja tarpeelliseksi-

si lisäksi kun perheelle haetaan lisää voimavaroja tai kun perheen tilanteesta kaivataan lisää tietoa. Läheisverkoston kartoitusta varten ammattilaisilla on käytössään hyviä välineitä ja ammattilaisilla on osaamista läheisverkostojen esiin nostamiseen perheiden kanssa käydyissä keskusteluissa. Opinnäytetyön ei siis ole tarpeen tuottaa uusia menetelmiä läheisverkoston kartoittamiseen. Läheisverkoston aktivoiminen perheiden tukemisessa tai mukaan ottaminen asiakaskohtaamisiin tai verkostoneuvotteluihin koettiin kuitenkin jollain tavalla haasteelliseksi ja sille kaivattiin rakenteita. Läheisverkostossa nähtiin piilevän paljon voimavaroja ja uutta tietoa perheen tilanteesta. Lisäksi keskeinen löydös oli se, että ammattilaiset kokivat yhteistyön eri toimijoiden välillä toimivan pääsääntöisesti hyvin. Ammattilaiset kuitenkin toivoivat informaation areenoita, joissa eri ammattilaisten tietoja ja taitoja olisi mahdollista jakaa. Sitä kautta ammattilaiset tulisivat tietoisemmiksi toistensa työnkuvasta ja osaisivat paremmin tehdä kumppanuuteen pohjautuvaa yhteistyötä.

6.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys tutkimuksessa tarkoittaa tutkimuksen laatua, hyvää tutkimusta ja perusteltuja ratkaisuja tutkimusta tehtäessä. Tutkimuksen suhteen tehtyjen ratkaisujen tulee olla eettisesti kestäviä, mikä tarkoittaa tutkijan tekemiä ratkaisuja tutkimuksen jokaisessa vaiheessa tutkimussuunnitelman tekemisestä tutkimusraportin viimeisiin lauseisiin. Tutkijan tehtävänä on huolehtia, että tutkimus noudattaa eettisiä käytäntöjä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125- 129.) Eettisesti kestävät hyvät tieteelliset käytännöt tarkoittavat rehellisyyttä ja huolellisuutta tutkimusaineiston käsittelyssä ja avoimuutta tutkimustulosten esittelyssä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tehty tutkimus on hyvin suunniteltu ja raportoitu ja siinä on noudatettu tieteelliselle tiedolle asetettuja kriteerejä. Tutkija tuo esiin mahdolliset omat sidonnaisuudet, kunnioittaa muita tutkijoita sekä tutkimukseen osallistuneita henkilöitä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Laadullista tutkimusta tehtäessä tulee tutkijan pohtia myös työn luotettavuutta tutkimusprosessin kaikissa vaiheissa. Tutkija on tutkimuksen tärkein väline ja luotettavuuden kriteeri, siksi on olennaista esittää tutkimuksen kuluessa itselleen työn luotettavuutta tarkastelevia kysymyksiä kuten onko tutkimus validi, eli onko tutkittu sitä mitä tutkimuksen raportissa luvattu ja että onko tutkimus reliabeli eli ovatko tutkimustulokset toistettavissa. Validiteetti ja reliabiliteetti ovat laadullisessa tutkimuksessa laveampia,

kuin määrällisessä tutkimuksessa, jonka piiristä kyseiset käsitteet tulevat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.)

Luotettavuutta tulee arvioida kun tutkija tekee valintoja teorian, analyysitavan, tutkimusaineiston käsittelyn, tulkinnan ja johtopäätösten suhteen (Vilkka 2005, 159). Tutkijan tulee olla tietoinen edellä kuvatuista valinnoistaan, joita tehdään eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta. Kun tutkija lähtee analysoimaan tutkimusaineistoaan, on kyse tutkijan tekemistä tulkinnoista tutkimusaineiston pohjalta ja yleistäminen tapahtuu näin tutkimusaineiston pohjalta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on olennainen, koska tutkimuksen suhteen tehdyt ratkaisut lähtevät tutkijasta ja tutkija on tutkimusasetelman rankentaja ja tulkintojen tekijä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136). Luotettavuutta ja eettisyyttä vahvistaa se, että tutkijan tulee tulkintaa tehdessään käydä vuoropuhelua teorian ja aineiston kesken. (Vilkka 2005, 157.)

Tässä opinnäytetyössä olen pyrkinyt mahdollisimman avoimen tutkimusraportin kautta noudattamaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6), jotka pyrkivät takaamaan eettisesti kestävä ja luotettavan tutkimuksen kuten olen edellä kuvannut. Avoimuus tässä opinnäytetyössä tarkoittaa tutkimuksen eri vaiheiden mahdollisimman hyvää auki kirjaamista ja tutkimuksen kuluessa tehtyjen valintojen perustelemista. Aineistosta tehtyjen tulkintojen ja löytöjen tueksi olen pyrkinyt löytämään vahvistusta useammasta eri lähteestä, niin teoreettisista tulkinnoista kuin aiemmin tehdyistä tutkimuksista. Tutkimuslähteinä olen pyrkinyt käyttämään mahdollisimman tuoreita tutkimuksia. Tätä puoltaa se, että osa käyttämistä tutkimuslähteistä on julkaistu samana keväänä kuin tämä opinnäytetyö.

Vuoropuhelu teorian ja aineiston kesken pakottaa minut tutkijana tarkastelemaan omia aiempia käsityksiäni ja tulkintojani teorian ja aineiston kautta ja objektiivisuus saa näin jalansijaa tutkimuksessa. Asetan itse puhtaasti objektiivisesti toteutetun laadullisen tutkimuksen kyseenalaiseksi ja siksi on perusteltua tuoda esiin, että minulla tutkijana on lähtökohtaisesti vähintäänkin avoin mutta joltain osin myös hyvin positiivinen suhtautuminen läheisverkoston mahdollisuuksiin perheiden tukijana. Oma positiivinen suhtautumiseni ja sitä kautta mahdollinen pyrkimykseni korostaa näitä läheisverkoston mahdollisuuksia voi osaltaan vaikuttaa tutkimukseni luotettavuuteen. Rohkenen kuitenkin todeta, että suhtautumiseni läheisverkoston mahdollisuuksiin perheiden tukijana ja yhteistyökumppanina ei ole idealistinen tai naivin positiivinen. Tämä näkyy siinä, että olen

opinnäytetyössäni tarkastellut läheisverkoston mahdollisuuksia perheiden tukijana ja ammattilaisverkoston yhteistyökumppanina myös haasteiden ja uhkien näkökulmasta. Olen näin asettanut omat lähtökohtaisesti positiiviset ajatukseni läheisverkoston mahdollisuuksista kriittiseen tarkasteluun ja työstänyt näin myös läheisverkoston mahdollisuuksiin liittyvää problematiikkaa.

Eettisesti kestävään tutkimukseen kuuluu hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaan myös se, että tutkimukseen osallistuneille raportoidaan tutkimuksen tuloksista. Tutkimusaineistoa kerätessäni, kävimme tutkimukseen osallistuneiden kanssa yhdessä läpi lomakkeet Tietoa tutkimuksesta haastateltavalle (liite 2) ja Tutkimuksen taustoihin ja eettisyyteen tutustuminen – lomake (liite 3). Tässä yhteydessä kerroin haastateltaville, että opinnäytetyöni on luettavissa sähköisesti Theseuksessa. Olen myös sitoutunut esittämään opinnäytetyöni myötä syntyneitä kehittämisideoita Ylöjärven perusturvaosaston eri toimijoille, jotka kehittävät hyvinvointineuvolaa ja perhetyötä. Laadullisella tutkimuksella on myös emansipatorinen missio, joka tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulee vahvistaa paitsi tutkijan käsitystä tutkittavasta aiheesta mutta myös lisätä tutkimukseen osallistuneiden ymmärrystä suhteessa tutkittavaan aiheeseen. Haastateltavat lähtivät haastattelukysymysten myötä aktiivisesti pohtimaan kanssani, miten läheisverkostoja voitaisiin hyödyntää perheiden kanssa tehtävässä työssä. Haastattelukierroksen ollessa vielä kesken tuli ilmi, että läheisverkostojen mahdollista mukaan ottamista hyvinvointineuvolan tapaamisiin oli pohdittu hyvinvointineuvolatiimissä.

6.2 Jatkokehittelyä

Opinnäytetyön keskeiset löydökset ja kehittämisideat palvelevat Ylöjärvellä hyvinvointineuvolan kehittämistä sekä perhetyön yhtenäistämistä. Tämä kehitystyö on meneillään parhaillaan kun opinnäytetyö valmistuu. Esittelin opinnäytetyössä tuotetut kehittämisideat 9.5.2014 Ylöjärven perusturvan eri esimiehille, jotka työstävät parhaillaan Ylöjärvellä tehtävää perhetyötä yhdeksi kokonaisuudeksi. Tämä perhetyön kehittäminen on syntynyt perusturvassa vuoden 2015 alussa tapahtuvan organisaatiomuutoksen myötä, jonka seurauksena varhaiskasvatus ei ole enää vuoden 2015 alusta perusturvan alaisuudessa. (Perusturvalautakunta 6.5.2014 § 80.) Opinnäytetyössä syntyneitä kehittämisideoita on mahdollista soveltaa perhetyön kehittämisessä kumppanuuskohtaamisen peruseriaatteita hyödyntäen. Kumppanuuskohtaamisen struktuuri palvelee joko sellai-

senaan tai tarpeen mukaan soveltaen kun pohditaan miten perheitä voitaisiin yhä paremmin tukea perhetyön ja hyvinvointineuvolan avulla. Kumppanuuskohtaamisen struktuuri tukee sitä, että kohtaamiset olisivat osallistavia sekä selkeitä. Lisäksi kumppanuuskohtaamisen käyttäminen auttaa tekemään suunnitelman siitä, miten yhteistyössä edetään ja kenellä on vastuu.

Tässä opinnäytetyössä ammattilaisten välistä yhteistyötä sekä asiakkaan läheisverkoston mukaan ottamista yhteistyöhön kumppanina on tarkasteltu vain ammattilaisten näkökulmasta. Kuten olen edellä esitellyt, monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli on rakennettu asiakkaita osallistaen asiakasyhteistyönä. Abc-mallin mukaan ottaminen kumppanuusmallia rakennettaessa on näin tuonut mukaan myös asiakasnäkökulmaa. Tutkimusta olisi mielenkiintoista jatkaa toimintatutkimuksena yhteistyössä ammattilaisverkoston, asiakkaiden ja heidän läheisverkostonsa kanssa. Aineistoa voisi jatkotutkimuksessa kerätä yhteistyön käytännöistä ja sen toteutumisesta, edelleen kumppanuuden näkökulmasta. Asiakkaiden ja heidän läheisverkostonsa osallistaminen kumppanuuteen pohjautuvan yhteistyön kehittämiseen mahdollistaisi tämän ammattilaisnäkökulmasta rakennetun kumppanuuskohtaamisen rakenteen jatkokehittelyn asiakaslähtöisesti ja läheisverkostolähtöisesti.

LÄHTEET

Anttonen, A. & Sipilä, J. 2000. Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.

Arnkil, T. E. , Eriksson, E. & Arnkill, R. 2000. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Arnkil, T.E., Eriksson, E. & Rautava, M. 2006. Ennakointidialogeja huolten vyöhykkeillä. Verkostokonsultin käsikirja – ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. Stakes työpapereita 29/2006. Helsinki: Stakes.

Aro, J. 1998. Verkosto yhteiskuntatieteellisenä metaforana. Tiede ja edistys 3/1998.

Arponen, A., Kihlman, E. & Välimäki, S. 2004. Matkalla moniammatillisuudesta moniasiantuntijuuteen. Teoksessa Anttila, M. & Rousu, S. (toim.) Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus, strateginen kumppanuus, seudullinen kumppanuus. Kerava: Savion kirjapaino Oy. 17- 46

Eriksson, Arnkil & Rautava. 2006. Ennakointidialogeja huolten vyöhykkeellä. Verkostokonsultin käsikirja – ohjeita verkostomaiseen työskentelyyn. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus

Ewijk, V.H. 2010. European social policy and social work. Citizenshipbased social work. Abingdon: Routledge.

Halme, N., Vuorisalmi, M. & Perälä, M. 2014. Tuki osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 4/2014. Tampere; Juvenes print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Heimo, E. & Oksanen, P. 2004. Verkostoista kumppanuuteen. Teoksessa Anttila, M. & Rousu, S. (toim.) Haravalla kootut. Moniasiantuntijuus, strateginen kumppanuus, seudullinen kumppanuus. Kerava: Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun keskusliitto. 47-78.

Helsingin Sanomat. Lapsen surmien ehkäisyllä on kiire 28.2.2014. Luettu 28.2.2014. <http://www.hs.fi/maakirjoitukset/Lapsensurmien+ehk%C3%A4isyll%C3%A4+on+kiire/a1393484622632>

Helsingin Sanomat. Seitsemän tositarinaa lastensuojelusta 31.1.2014. Luettu 31.1.2014. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1391064030359>.

Hyyppä, T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: Ota-van kirjapaino Oy.

Ilmonen, K.2000. Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Innokylä. 2014. Asiakasosallisuus monitoimijaisessa yhteistyössä. Luotu 14.3.2013. Muokattu 24.1.2014. Luettu 28.4.2014. <https://www.innokyla.fi/web/malli176141>

Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: Dark Oy.

Kajanoja, J. 2002. Sosiaalinen pääoma ja yhteiskunnalliset jaot. Teoksessa Piirainen, T. & Saari, J. (toim.) Yhteiskunnalliset jaot. 199-luvun perintö? Helsinki: Yliopistopaino. 160- 178

Kasvun kumppanit- Lasten hyvinvointia vahvistamassa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Luettu 21.10.2013 http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa.

Kilpeläinen, A., Mäntysaari, M., Pohjola, A. & Pösö, T. (toim.) 2009. Sosiaalityö ja teoria. Juva: WS Bookwell Oy.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 70–84.

Koivumäki, J. 2008. Työyhteisöjen sosiaalinen pääoma. Tampere: Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Kuorilehto, R. 2014. Moniasiantuntijuus sosiaali- ja terveydenhuollon perhetyössä. Monitahoarviointi Q-metodologialla. Tampere: Juvenes Print.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelulaki 12.2.2010/88. Luettu 13.9.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P3>

Lastensuojelun laatusuositus. Työryhmän esitys. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013: 20. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 10.9.2013. //www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26810.pdf.

Lahtinen, P. 2013. Läheisten osallisuuden vahvistaminen lastensuojelussa 2013–2016. Lähemmäs projektin aloitusseminaari 19.9.2013, Pesäpuu. Luettu 14.10.2013.
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/lahemmas/lahtinen_190913.pdf.

Lindroos, J-E. & Lohivesi, K. 2004. Onnistu strategiassa. WSOY.

Linnakangas, R., Seppälä, U., Suikkanen A. & Lehtoranta, P. 2013. Monitoimisuus lapsen perhekuntoutuksessa. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä 2013. Vantaa: Vastapaino. 299- 324.

Lämsä, A-L. 2013. Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa Lämsä, A-L. 2013 Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheen kanssa. Juva: PS- kustannus. 49–67

Metteri, A. 2012. Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö. Tampere: Juvenes Print.

- Möttönen, S. 2002. Kunnat, järjestöt ja paikalliset verkostot. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Keuruu: PS-kustannus. 112- 135
- Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Oikeusministeriö. 2013. 8-vuotiaan lapsen kuolemaan johtaneet tapahtumat. Selvityksiä ja ohjeita 32/2013. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Perhe- ja lapsisurmien ehkäisy ja estäminen ja viranomaisten välinen tiedonvaihto. 2014. Työryhmän selvitys. Sisäministeriön julkaisu 1/2014. Helsinki. Sisäministeriö.
- Pyykönen, R. 2013. Asiakasosallisuus monitoimijaisessa yhteistyössä. Loppuraportti, Kehä II. Socca: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Rimpelä, M. 2014a. Dosentti suorasuu. noste 1/14. Luettu 27.4.2014. <http://www.nosteessa.fi/arkisto/dosentti-suorasuu.html>
- Rimpelä, M. 2014b. Kasvatuksella rakennetaan lasten ja nuorten mielenterveyttä. Nuoret 2020 – askelia parempaan nuoruuteen Mieli 2014, Mielenterveyspäivät 13.2.2014. Tampere. Luettu 14.4.2014. http://www.mielenterveysseura.fi/files/2525/Matti_Rimpela.pdf
- Rimpelä, M. 2013. Kasvatuskaaksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa Lämsä, A-L. 2013 Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Juva: PS- kustannus. 17- 47
- Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. . VATT-tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuslaitos.
- Ruuskanen, P. 2002. Sosiaalinen pääoma hyvinvointipoliittisessa keskustelussa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: PS- Kustannus. 5- 27
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.). 2010. Haastattelun analyysi. Tallinna: Raamatutrukikoda. Vastapaino.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Seikkula J. & Arnkil, T-E. 2009. Dialoginen verkostotyö. Tammi, Esa Print Oy.
- Seikkula, J. 1994. Sosiaaliset verkostot. Ammattiauttajan voimavara kriiseissä. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Sihvo, T. 1996. Kansalaisvastuu ja hyvinvointipalvelut. Teoksessa Matthies, A-J., Kotakari, U. & Nylund, M. (toim.). 1996. Välittävät verkostot. Jyväskylä : Vastapaino. 165- 176.
- Socca. 2013a. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan kehittämiskeskus. Päivitetty 30.10.2013. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli. Luettu 17.2.2014. http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra/monitoimijaisen_kohtaamisen_abc-malli

Socca. 2013b. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan kehittämiskeskus. Päivitetty 30.10.2013. Monitoimijaisen kohtaamisen hyödyt. Luettu 17.2.2014.

http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra/monitoimijaisen_kohtaamisen_ab_c-malli/mallin_hyodyt

Socca. 2013c. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan kehittämiskeskus. Päivitetty 30.10.2013. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli: ennen kohtaamista Luettu 17.2.2014

http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra/monitoimijaisen_kohtaamisen_ab_c-malli/ennen_kohtaamista

Socca. 2013d. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan kehittämiskeskus. Päivitetty 30.10.2013. Monitoimijaisen kohtaamisen abc-malli: kohtaamisessa. Luettu 17.2.2014.

http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/kehra/monitoimijaisen_kohtaamisen_ab_c-malli/kohtaamisessa

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaaliportti. 2012. Lastensuojelun käsikirja. Ehkäisevä lastensuojelu. Päivitetty 12.10.2012. Luettu 14.10.2013.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>

Taipale, S. 2013. Informaatioaika- Manuel Castells ja verkostoituva hyvinvointivaltio. Teoksessa Saari, J., Taipale, S. & Kainulainen, S. (toim.) 2013 Hyvinvointivaltion moderneja klassikoita. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy. 173- 197.

Toikko, T. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Juvenes Print.

Toimiva lastensuojelu. Selvitystyöryhmän loppuraportti. 2013. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:19. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu 12.9.2013.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen käsittelemisen Suomessa. Helsinki. Luettu 15.4.2014

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Uusisuomi. Lastensuojelua(ko)? 12.12.2013. Luettu 19.2.2014.

<http://logoht.puheenvuoro.uusisuomi.fi/156130-lastensuojeluako>.

Varpu. Varhaisen puuttumisen eettiset toimintaperiaatteet. Luettu 8.5.2014.

http://www.varpu.fi/varpu/eettiset_periaatteet/eettiset_toimintaperiaatteet

Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A. 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE- hankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:12. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Juva: WS Bookwell Oy.

Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. Päivitetty 21.2.2007. Luettu 27.10.2013.
http://www.fsd.uta.fi/fi/laki_ ja_ etiikka/keruuohjeet.html

Vilka, H. 2009. Tutki ja kehitä. 1.-3.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vuorio, J-P. 2008. Läheisneuvonpito ja lastensuojelu. Teoksessa Vuorio J-P., Saurama, E. & Hänninen, S. (toim.) Verkostojen voimaa vai seittien satimia. Kokemuksia läheisneuvonpidosta. Pääkaupungin osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris. instituutin julkaisusarja nro18, 2008. 9- 36.
http://www.socca.fi/files/92/Kokemuksia_laheisneuvonpidosta.pdf

Vuorinen, T. 2013. Strategiakirja 20 työkalua. Helsinki: Talentum.

Woolcock, M. 1999. Sosiaalinen pääoma: menneisyys nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura J. (toim.) 2000 Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes. Raportteja 252/2000. Saarijärvi; Gummerus kirjapaino. 25- 56.

Ylöjärven kaupunki – kotisivut. 2013. Sosiaali- ja terveystalvet. Luettu 18.10.2013.
http://www.ylojarvi.fi/palvelut/sosiaali- ja_ terveystalvet/

Ylöjärven perusturvalautakunta. PERLTK §80 6.5.2014. Perusturvan organisaatiomuutos, alustava informaatio perusturvalautakunnalle. Luettu 9.5.2014.
<http://www2.ylojarvi.fi/Dynasty/kokous/20142534-9.HTM>

Ylöjärvi tilastoja 2013. Luettu 4.3.2014. <http://ylojarvi-fi-bin.aldone.fi/@Bin/ff47f4d9eede390117af55120fd7297c/1393931048/application/pdf/834297/Tilastoesite%202013.pdf>

LIITTEET

1(2)

Liite 1. Haastattelupyyntö haastateltavien esimiehille

Hei!

Opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa (ylempi ammattikorkeakoulututkinto). Teen tällä hetkellä opintoihin liittyen opinnäytetyötä otsikolla: Ammattilaisverkostot ja läheisverkostot perheiden tukena, lapsiperheiden varhaisen tuen peruspalveluissa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten ammattilaisten yhteistyö toimii lapsiperheiden varhaista tukea tarjoavissa peruspalveluissa, sekä miten ammattilaiset ottavat perheen läheisverkoston huomioon työskentelyssä. Olen erityisen kiinnostunut miten nämä kaksi verkostoa toimivat käytännössä, millaisia työmenetelmiä on käytössä ja miten läheisverkostojen kartoitusta sekä näiden kahden eri verkoston yhteistyötä tulisi jatkossa kehittää. Opinnäytetyöni aineiston kerään haastattelemalla lapsiperheiden varhaisen tuen peruspalveluissa toimivia ammattilaisia. Tutkimusluvan opinnäytetyölleni olen saanut 29.10.2013 tutkimuskaupungin sosiaalityönjohtajalta.

Opinnäytetyöni on laadullinen eli tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla lapsiperheiden varhaisen tuen peruspalveluiden työntekijöitä (Ylöjärvi). Tähän ryhmään määrittelen kuuluvaksi neuvolan työntekijät, perhekeskuksen työntekijät, perhetyöntekijät sekä päivähoidon työntekijät. Tavoitteenani on haastatella vähintään kolmea työntekijää jokaisesta ryhmästä.

Lähestyn tällä viestillä sinua, jotta saisin opinnäytetyöhöni haastateltavaksi - työntekijöitä. Haastattelut on määrä toteuttaa joulukuussa 2013 sekä tammikuussa 2014. Olen opintovapaalla, joten haastatteluajkoja voi ehdottaa teidän kalenterin menojen mukaan.

(jatkuu)

Tiedot haastattelusta: haastatteluun kuluu aikaa n.60- 90min. se on mahdollista toteuttaa yksilöhaastatteluna tai ryhmähaastatteluna. Haastattelu nauhoitetaan ja aineisto litteroidaan kirjalliseen muotoon. Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tähän opinnäytetyöhön. Valmis opinnäytetyö on luettavissa ammattikorkeakoulujen verkkokirjastossa www.theseus.fi

Vastaa opinnäytetyöhön liittyviin kysymyksiin puhelimitse xxx-xxxxxxx tai sähköpostitse jenni.huhtala@soc.tamk.fi

Ystävällisesti, Jenni Huhtala

Liite 2. Tietoa tutkimuksesta haastateltavalle

Jenni Huhtala

p.xxx-xxxxxxx

jenni.huhtala@soc.tamk.fi

Arvoisa haastatteluun osallistuja

Opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa (ylempi ammattikorkeakoulututkinto). Tämä haastattelu kuuluu opinnäytetyöhöni, jota teen otsikolla: Ammatilaisverkot ja läheisverkot perheiden tukena, lapsiperheiden varhaisen tuen peruspalveluissa.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten ammattilaisten yhteistyö toimii lapsiperheiden varhaista tukea tarjoavissa peruspalveluissa, sekä miten ammatilaiset ottavat perheen läheisverkon huomioon työskentelyssä. Olen erityisen kiinnostunut miten nämä kaksi verkostoa toimivat käytännössä, millaisia työmenetelmiä on käytössä ja miten läheisverkostojen kartoitusta sekä näiden kahden eri verkoston yhteistyötä tulisi jatkossa kehittää. Opinnäytetyöni aineiston kerään haastattelemalla lapsiperheiden varhaisen tuen peruspalveluissa toimivia ammatilaisia. Tutkimusluvan opinnäytetyölleni olen saanut 29.10.2013 tutkimuskaupungin sosiaalijohtajalta.

Haastattelu nauhoitetaan ja aineisto litteroidaan kirjalliseen muotoon. Haastatteluaineisto käsitellään luottamuksellisesti ja haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tähän opinnäytetyöhön, johon saatekirje liittyy. Valmis opinnäytetyö on luettavissa ammattikorkeakoulujen verkkokirjastossa www.theseus.fi

Vastaan opinnäytetyöhön liittyviin kysymyksiin puhelimitse 044-2044916 tai sähköpostitse jenni.huhtala@soc.tamk.fi

Ystävällisesti,

Jenni Huhtala

Liite 3. Tutkimuksen taustoihin ja eettisyyteen tutustuminen - lomake

TUTKIMUKSEN TAUSTOIHIN JA EETTISYYTEEN TUTUSTUMINEN –
LOMAKE

- Haastattelun toteuttaa Tampereen ammattikorkeakoulun ylemmän sosionomitutkinnon opiskelija Jenni Huhtala, yhteystiedot: p.xxx-xxxxxxx, jenni.huhtala@soc.tamk.fi
- Haastattelu tehdään nimettömänä ja tutkimusaineisto on luottamuksellista
- Haastatteluaineisto toimii opinnäytetyön tutkimusaineistona
- Opinnäytteessä tutkitaan läheisverkoston hyödyntämistä ja ammattilaisverkoston toimintaa, sekä pyritään kehittämään näiden kahden verkoston yhteistyötä. Ammattilaisverkostolla tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan lapsiperheiden varhaisen tuen peruspalveluja: neuvola, päivähoito, perhekeskus sekä perhetyö. Läheisverkosto voi pitää sisällään mm. perheen sukulaiset, ystävät, tuttavat, naapurit ja vertaistuen.
- Opinnäytetyöhön valittavissa haastatteluotteissa ei esitetä haastateltavien tai muiden haastatteluissa mainittujen henkilöiden nimiä.
- Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista

Olen tutustunut _____ tutkimuksen taustoihin ja eettisyysperiaatteisiin, jotka on lueteltu yllä

Ylöjärvellä, _____
ajankohta

Haastateltavan allekirjoitus

Tutkijan allekirjoitus

Liite 4. Haastattelukysymykset ammattilaisille

1(3)

Ammattilaisten haastattelut

Haastattelulla kerätään aineistoa opinnäytetyöhön, joka kartoittaa Ylöjärvellä lapsiperheiden kanssa toimivien varhaisen tuen peruspalveluiden ammattilaisten yhteistyön toimivuutta sekä läheisverkostojen kartoittamisen työkaluja ja käytäntöjä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa ammattilaisverkoston toimivuudesta ja kitkakohdista sekä nostaa esiin läheisverkostojen hyödyntämisen mahdollisuudet ja kehittämisen paikat.

Haastattelukysymykset työntekijöille

Osio A. Läheisverkostot varhaisen tuen palveluissa

Läheisverkoston hyödyntäminen:

1. Mitä sinusta tarkoittaa asiakkaan läheisverkosto?
2. Kuuluuko sinusta läheisverkostoon myös vertaistuellinen verkosto?
3. Kuuluuko läheisverkoston selvittäminen työmenetelmiisi?
4. Miten ammattilaisena hyödyt/hyötyisit asiakkaan läheisverkoston selvittämisestä?
5. Miten asiakas hyötyy / hyötyisi läheisverkoston selvittämisestä?
6. a.) Mitä tapahtuu jos et(te) kartoita asiakkaan läheisverkostoa?
b.) Mitä seuraa jos kartoit(te) asiakkaan läheisverkoston?

(jatkuu)

7. Miten läheisverkostoja voitaisiin hyödyntää perheiden kanssa tehtävässä työssä?
Miten läheisverkosto voitaisiin ottaa paremmin mukaan yhteistyöhön?
8. Miten läheisverkostot voitaisiin käytännössä ottaa mukaan perheiden kanssa tehtävään työhön? (anna esimerkki)
9. Millaisissa tilanteissa asiakkaan läheisverkoston asiantuntijuus voitaisiin ottaa huomioon?
10. Mitä haasteita läheisverkoston kartoittamiseen /mukaan ottamiseen liittyy?
11. Läheisverkosto, uhka vai mahdollisuus?

Työvälineet läheisverkoston kartoittamiseen

12. Millaisia työmenetelmiä tai työvälineitä teillä on läheisverkostojen selvittämiseen?
13. Miten olet käyttänyt näitä välineitä?
14. Oletko käyttänyt/ onko sinulle tuttu: verkostokartta ja /tai läheispuhe?
15. Millaisia työvälineitä toivoisit, että teillä olisi läheisverkostojen selvittämiseen?
16. Mitä muuta sanottavaa sinulla on läheisverkoston mukaan ottamisesta?

Läheisneuvopito välineenä

17. Oletko tietoinen läheisneuvonpidosta?
18. Jos olet tietoinen, mistä olet kuullut läheisneuvonpidosta?
19. Oletko ollut mukana läheisneuvonpidossa?

(jatkuu)

20. Oletko ehdottanut perheen tilanteen helpottamiseksi läheisneuvonpitoa?
21. Miten läheisneuvonpito voisi auttaa perheitä?

Osio B. Ammattilaisverkostot varhaisen tuen palveluissa

Yhteistyö ammattilaisten kesken: (varhaisen tuen peruspalveluissa)

22. Kenen/ keiden ammattilais(t)en kanssa teet yhteistyötä?
23. Miten yhteistyö sinusta toimii? (esim. sosiaalitoimi, kolmas sektori, muut)
24. Mitkä asiat mahdollistavat yhteistyön?
25. Mitkä asiat uhkaavat yhteistyötä?
26. Miten byrokratia vaikuttaa ammattilaisten (poikkihallinnolliseen) yhteistyöhön?
27. Miten koet vaitiolovelvollisuuden vaikuttavan ammattilaisverkostojen yhteistyöhön?
28. Miten voit konsultoida eri ammattilaisia kun siihen tulee tarve?
29. Mitä muuta sanottavaa sinulla on ammattilaisten välisestä yhteistyöstä?
- a.) missä asioissa olisi kehitettävää, miten ammattilaiset voisivat tehdä paremmin yhteistyötä?
- b.) mitkä asiat toimivat jo nyt hyvin?

Osio C. Toimiminen osana ammattilaisverkostoa & läheisverkoston mukaan ottaminen

30. Mitä se vaatisi, että yhteistyö molempien verkostojen (ammattilaisverkosto, läheisverkosto) välillä olisi sujuvaa?